

Prisopgave om Danmarks udvikling.

Opgaven.

Jyllands-Postens Fond har udskrevet en prisopgave om Danmarks udvikling, annonceret i JP den 2. april 2016.

For de fleste mennesker er verdens centrum der hvor de selv bor. Derfor har flertallet i de store byer, lidt arrogant og nedladende, valgt at kalde de tyndere befolkede områder for ”Udkant-Danmark”. Hvordan retter vi op på skævvridningen af Danmark?

”Med udgangspunkt i de faktorer, der har bidraget til at ændre forholdet mellem udkant og centrum i Danmark i den seneste generation, ønskes en analyse af hvad disse demografiske ændringer har betydet for demokratiet, kulturen og velfærdssamfundet. Målet er et mere kvalificeret bud på hvad der skal til for at styre udviklingen i en mere harmonisk og sammenhængende retning.

Der ønskes en vision for hvordan et land som Danmark stadig kan hænge sammen økonomisk, socialt og kulturelt i år 2040.

Hvilket værdigrundlag skal vi og vore politikere arbejde med? Hvilke kulturelle, politiske og økonomiske forhold skal op- eller nedprioriteres”.

Indholdsfortegnelse

1. Del. Danmark i dag, og den historiske udvikling.

1. Overture. Sammenhængskraft og historiske erfaringer. Side 3.
2. Detektor. Velstandsudviklingen og dens følger for samfundsudviklingen. Side 9.
3. Organisering. Kommunerne og det mellemkommunale udligningssystem. Side 21.
4. Hvad lever vi af. Erhvervsfordelingen og erhvervenes beliggenhed. Eksporterhvervenes betydning og placering. Produktion og beskæftigelse mv. Side 26.
5. Mellemspil. Kulturen. Side 34.

2. del. Fremtidens Danmark. Et land i balance.

6. Regeringsgrundlaget. Sammen for fremtiden, juni 2015. En vurdering af forslag til politisk handling. Side 39.
7. Balancevurdering. Erhvervene i yderområderne. Side 43.
8. KL's forslag til ændring af planlovene. Side 47.
9. Undervisning, uddannelse og arbejdsmarked. Side 57.

3.del. Finale. Sammenfatning af forslag. Side 64.

1.Del.

1. Overture.

Sammenhængskraft og historiske erfaringer.

Historien gentager sig ikke, men heraf følger ikke, at vi ikke kan lære af vore historiske erfaringer, omend det sentimentale historiesyn kan være løgnagtigt, som forfatteren Martin A. Hansen beskriver det i *Leviathan*. Han havde et skarpt blik for, at den historiske arv kan blive et konserverende element, der sætter tiden i stå eller ligefrem tilbage, og det er lige så betænkeligt, som at lade fremtiden udvikle sig uden mål og med.

Mennesker har, når de er bedst, både rødder og vinger. Og velfungerende samfund har brug for både frihed og fællesskab. Kærneværdier i Danmark siden Jyske Lov i 1241.

Store omvæltninger i samfundet er imidlertid før set i danmarkshistorien og ofte med succes. Lad os se nogle eksempler, som vi måske kan lære af.

1a. De store landboreformer og andet

De store landboreformer var en "revolution" fra oven. Igangsat af den unge tronfølger Frederik den 6 i 1784, og hans adelige rådgivere. Det var en kreds af fremsynede godsejere, der så en mulighed i at øge den danske landbrugsproduktion ved en kombination af omfordeling og samling af bøndergårdenes jorder med en udflytning af gårdene fra landsbyerne. Hvor man tidligere havde stumper af både engen og ageren spredt over et større opland efter bonitet og vandighed, blev jordlodderne nu samlet og gården placeret i midten.

Samtidig blev en række strenge krav til fæstearbejdet mildnet eller helt ophævet, eksempelvis stavnsbåndet. Tilbagekøb af fæstejord blev også lettet, således at antallet af selvejerbønder steg.

Processen blev i væsentlig grad understøttet af frihedstankerne i den franske revolutions første lykkelige år og den industrielle udvikling i England. Liberal fysiokratisk tankegang var også med til at accelerere processen. Både godsejere, fæstebønder og et stigende antal frie bønder fik del i velstanden. Både rødder og vinger blev stærkere.

Det er også interessant, at vi her, organisatorisk set, har at gøre med en, om end centralt besluttet, decentralisering, hvor vi senere hen, og især i de seneste tiår, ser centraliseringen som en årsag til udkantsproblemer. Herom senere.

Yderligere interessant fra denne periode er også reskript af 2. marts 1787 om "De danske Købstæder og deres Bestyrelsesmåde." Her lægges grundstenen til de danske købstadskommuner. Det hedder bl.a.: "I enhver købstad skal et vist antal borgere være repræsentanter for samtlige borgere og indvånere, og som sådanne påse og iagttage alt hvad der hører til byens gavn og bedste, og i denne henseende aftale det fornødne med øvrigheden, i hvilken anledning der påligger dem forskellige pligter. De kaldes repræsentanter, eligerede, deputerede borgere eller byens formænd."

Det vil fremgå af det følgende, at kommunestyret som institution kommer til at spille en central rolle i indretningen af det forvaltningsretslige system i Danmark, og dermed i høj grad også for de områder der i dag omtales som udkantsområder. Systemet grundfæstes især i 1830-erne.

1b. Den danske andelsbevægelse.

I seneste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet udvikledes den, sammen med fagbevægelsen, måske stærkeste sociale kraft i nyere dansk samtidshistorie. Kræfter som med tiden var med til at lægge grunden til den danske velfærdsstats spæde begyndelse i 1930-erne.

For andelsbevægelsens vedkommende var udgangspunktet fortsat landbruget. Ikke overraskende, fordi landbruget helt frem til og med den anden verdenskrig var Danmarks absolutte hovederhverv.

Andelstanken var, modsat de store landboreformer, en ”revolution” fra neden. Det var de enkelte landmænd, der for længst var blevet selvejere, der tog initiativer til at gå sammen om at etablere fælles forædlingsvirksomheder for deres produktion.

Det var imidlertid ydre årsager der igangsatte processen. Dampmaskinens og senere dieselmotorens opfindelse medførte, blandt meget andet, at skibstrafikken blev revolutioneret. De store fuldriggede sejlskibe som hidtil havde besørget al varetransport over verdenshavene blev i stigende grad op igennem århundredet afløst af dampskibe. De kunne medbringe større last, og kunne sejle både i vindstille og modvind og med tiden også hurtigere. Senere kom dieselmotoren til. En tysk-dansk specialitet, der betød at dampskibenes forholdsvis store forbrug af kul kunne erstattes af olie, der fylder langt mindre i lasten.

For Europa betød dampmaskinen store tilførsler af korn fra USA, og en opblomstring af verdenshandelen i almindelighed. En opblomstring, som i Danmark var igangsat allerede med Øresundstoldens ophævelse i 1856, og laugenes afskaffelse.

Det tilførte korn var billigt og af fortrinlig kvalitet, primært fordi midt-vestens prærier har ideelle klimaforhold og jord af god bonitet. Hertil anlagte jernbaner til damplokomotiver til de nærmeste havnebyer på Østkysten.

Den konkurrence kunne dansk produceret korn ikke hamle op med. Det gik så vidt, at dansk korn på Londons varebørs blev betegnet som ”skiden sæd”.

Hvad gør snilde landmænd så? Ja de tænker, at hvis mennesker ikke vil æde vores korn, så lad os give det til dyrene, og producere kød og mejeriprodukter i stedet, både til hjemmemarkedet og eksport.

Men i industriel drift kræver det en masse slagterier og mejerier, samt dygtige medarbejdere. Landbohøjskolen blev etableret i 1858. Og i 1878 opfindes Maglekilde-Centrifugen, som Burmeister og Wain nogle år senere overtog produktionen af og udtog patent på i 17 lande.

Og hvad med at organisere det selv som landmandsejede virksomheder? Ja hvorfor ikke! Som tænkt så gjort, og det i en sådan grad, at der op imod første verdenskrig var blevet etableret mere end 1.200 andelsmejerier i Danmark. Næsten enhver centralt placeret landsby havde sit eget mejeri. Meget ofte i byer med, ja gæt, jernbaner. Og det hele organiseret efter hoveder, og ikke høveder som man gør i aktieselskaber.

I dag er der næppe meget mere end godt et dusin mejerier tilbage, men de er selvsagt noget større og producerer langt mere end dengang. Økonomisk set ikke så ringe endda. Og tilsvarende med slagterier. Centralisering er det imidlertid endt med, men dog med overvejende fortsatte placeringer i områder, hvor råvarerne produceres.

1c. Den danske fagbevægelse.

Al god produktion kræver en indsats af arbejdskraft, kapital og teknologi. For arbejdskraftens og teknologiens vedkommende helst på et niveau lidt over konkurrenternes. Det forudsætter ideelt set gode arbejdsforhold og vedvarende muligheder for uddannelse og opkvalificering, og for teknologiens vedkommende, hurtig implementering af nyttige nye opfindelser, såvel små som store, f.eks. tyskeren Rudolf Diesels motor i B&W/ØK regi.

Den danske fagbevægelse har historisk set udviklet sig nogenlunde parallelt med andelsbevægelsen, om end nok i sin spæde start med mere tumult end i andelsbevægelsen. Fagbevægelsen og dens tillidsfolk var bestemt ikke velsete hos arbejdsgiverne. Men efter en storstrejke i 1899 og det efterfølgende Septemberforlig med arbejdsgiverne, har der været ordnede forhold på det danske arbejdsmarked.

Flerårige overenskomster og ingen strejkeret imellem overenskomsterne så længe begge parter overholdt dem, mod bedre og især aftalte lønninger, rimelige arbejdstider, og hen ad vejen i stigende grad også sociale rettigheder: ferie, opsigelsesvarsler, efteruddannelse mv. Resultatet har

været, at Danmark har haft bemærkelsesværdig ro på arbejdsmarkedet, med få strejker i forhold til mange andre lande.

Værdifulde goder for såvel arbejdsgivere som arbejdstagere. Og hertil en statsmagt, som har kunnet indse det fornuftige i at sikre rimelig social understøttelse ved arbejdsløshed, mod til gengæld mindre sikkerhed i ansættelsen, for at kunne træde tilbage i perioder hvor ordrebogen var tom. Det øger fleksibiliteten for arbejdsgiverne, og giver samlet set en større beskæftigelse.

Det er den såkaldt Danske Model. Berømt, og af mange udenlandske virksomheder misundt. En umistelig del af den danske velfærdsmodel.

1d. Kolonihavebevægelsen.

Kolonihavebevægelsen startede i 1920-erne, som en reaktion på vareknapheden efter første verdenskrig, og udviklede sig i de følgende mange årtier. Det er en særegen dansk specialitet, der i det mindste som et kuriosum fortjener at blive nævnt.

Derfor er der også medtaget en kolonihave med både hus, far, mor og børn, flagstang med flag og hele molevitten, på en af Bjørn Nørgårds gobeliner i de kongelige gemakker på Christiansborg Slot. Disse gobeliner afspejler jo 1.000 års Danmarkshistorie og er ganske imponerende.

Størst opmærksomhed fik kolonihavebevægelsen under anden verdenskrig, i sommeren 1944, kun godt 3 uger efter de allierede troppers landgang i Normandiet.

Som en reaktion på især modstandsbevægelsens sprængning af Riffelsyndikatets store fabriksanlæg i Frihavnen i København, der var tyskernes vigtigste våbenleverandør i Danmark, indførtes undtagelsestilstand i København, med spærretid mellem kl. 20 (hvor solen jo endnu stod højt på himlen) og kl. 05.

Københavnerne, anført af B&W's arbejdere, svarede igen med generalstrejke, som ellers var forbudt af tyskerne.

Strejken skete bl.a. med henvisning til, at det var vigtigt for befolkningen i disse for landet så urolige og knappe tider, at passe deres kolonihaver. Det

var formuleringen, i et brev til den tyske rigsbefuldmægtigede Werner Best, fra arbejderne på B&W. Undtagelsestilstanden og forsamlingsforbudet blev ikke overholdt, tværtimod myldrede det ud med mennesker i de varme og lyse sommeraftener overalt i København. Det var i dagene den 25., 26. og 27. juni.

Men måske kunne man simpelthen også bare give det gode vejr skylden? Det var en begmand til tyskerne og den lidt slappe danske forsvarsvilje.

1 e. Andre folkelige bevægelser.

Mange andre folkelige og kooperative bevægelser kunne nævnes:

Den første brugs startede i Thisted netop i år for 150 år siden, og er i dag en af Danmarks stærkeste forretningskæder.

Plantningsselskaber, de danske kreditforeninger, andelsboligforeninger med AAB i spidsen fra omkring begyndelsen af 1900-tallet, og dermed udviklingen af det sociale boligbyggeri. Dertil også et antal andelsbanker samt sparekasser i alle størrelser.

Folkehøjskolerne blev også udviklet i sidste halvdel af 1800-tallet.

Startende i Rødding med grundlæggelsen af verdens første folkehøjskole i 1844. Kulturelle fyrtårne ikke bare for landboungdommen, men for hele den demokratiske læreproces i forbindelse med grundlovens indførelse.

Parlamentarismen havde vi endnu til gode i 1800-tallet.

Friskole- og frikirkebevægelserne så også dagens lys i denne periode. De første spirer blev lagt af den grundtvigske friskoles skaber Christian Kold, da han var lærer i Øster Jølby på Mors i 1837-38. Det samme var Frode Jacobsens far Ole Jacobsen fra 1894 til 1922. Måske ikke så overraskende at netop hans søn blev ”overgeneral” i modstandsbevægelsen under anden verdenskrig.

I 1871 blev Ansgarkirken samlingspunkt for en valgmenighed. Men få år senere gjorde menigheden oprør og dannede Danmarks første frimenighed, der fortsat eksisterer i bedste velgående. Og kun et stenkast fra kirken, ligger Danmarks største og i hvert fald eneste ottekantede forsamlingshus, med plads til 600 mennesker.

På Mors er der i dag flere friskoler, kirkelige eller ej, end der er folkeskoler. 7 mod 4.

Krigen i 1864 spillede selvsagt også ind. Hedeselskabets motto var jo, at hvad udad tabes skal indad vindes.

Konklusion.

Samlet set illustrerer perioden op imod og især siden 1849 solid dansk sammenhængskraft. Frihed og fællesskab gik hånd i hånd, og det understøttede i betydelig grad den samfundsmæssige udvikling i retning af velfærdsstatens opblomstring. Men også at denne udvikling kan være skrøbelig. Udefra kommende faktorer vil altid kunne påvirke et forholdsvis lille lands levevilkår.

Sammenhængskraft kan ikke planlægges. Den er der, eller den er fraværende. Men den vil oftere være drevet af folket selv, indirekte eller direkte, end af dets ledere i folketing og kommunalbestyrelser.

Den samfundsmæssige udvikling har været stor, og i altovervejende grad til det gode, økonomisk, socialt og kulturelt. Men den har også sat sig spor i veje som ender blindt. Det ser vi på i de følgende afsnit.

2 Detektor.

”Et eller andet sted er politikere jo også mennesker”. Et citat af Leif Mikkelsen mf, i hans bog” *Leif – fra plovfure til de bonede gulve.*”

Hvor betryggende det end måtte lyde, er det normalt en fordel også at kunne argumentere for en sag på basis af faktuelle oplysninger og undersøgelser, ja måske ligefrem sund fornuft. Det er i det mindste sværere at afvise en påtrængende udvikling, hvis fakta peger på evt. problemer, og da i særlig grad hvis disse problemer relaterer sig til ubalancer i samfundet, som udkantproblemer jo ofte gør.

2a. Velstandsudviklingen generelt

Sådan som Danmark har udviklet sig de seneste mange årtier, er der sket en ganske betydelig udvikling af velstanden i samfundet. Vi er blevet rigere, og også rigere end de fleste andre mennesker i nogenlunde sammenlignelige lande.

Nogle er blevet mere rige end andre, men alle har fået del i velstanden. Velstandsudviklingen måles normalt ved det såkaldte bruttonationalprodukt BNP, som er værdien af alle de varer og tjenesteydelser, der er produceret i landet til markedspriser, minus værdien af de rå- og hjælpestoffer, der er medgået til produktionen. Altså merværdien der skabes i produktionen.

I nedenstående tabel ses BNP pr indbygger for udvalgte lande. Tallene er indekseret således at EU-gennemsnittet har indeks 100.

Tabel 1. BNP pr. indbygger i udvalgte lande 2014. Indekseret.

| Udvalgte lande: | BNP. pr. indb. Valutakurs | BNP pr. indb. Købekraft | Prisniveau. |
|-----------------|------------------------------|----------------------------|-------------|
| | ----- EU 28 lig 100 ----- | | |
| EU | 100 | 100 | 100 |
| Danmark | 169 | 125 | 139 |
| Norge | 268 | 178 | 147 |
| Sverige | 162 | 123 | 126 |
| Finland | 137 | 110 | 122 |
| Frankrig | 118 | 107 | 108 |
| Tyskland | 129 | 124 | 102 |
| Østrig | 141 | 130 | 106 |
| Holland | 143 | 131 | 110 |
| Schweiz | 236 | 162 | 149 |
| Spanien | 82 | 91 | 92 |
| Estland | 55 | 76 | 76 |
| Polen | 39 | 68 | 56 |
| Grækenland | 59 | 73 | 85 |
| USA | 150 | 148 | 92 |

Kilde: St. Årbog 2016, tabel 433.

Man kan sammenligne BNP pr. indbygger ved at omregne efter valutakurser i forhold til euro, eller efter såkaldt købekraftparitet. Derfor er prisniveauet også angivet. Det er jo ikke ligegyldigt for levestandarden, om man lever i et relativt dyrt land som Danmark, eller et forholdsvis billigt land som USA. Internationale sammenligninger sker derfor oftest på basis af købekraftparitet.

Danmark ligger forholdsvis ”lunt i svinget” i forhold til de fleste andre Europæiske lande, samt USA. Danmark er imidlertid et forholdsvis dyrt land, og det svækker i nogen grad værdien af produktionen for befolkningen og forklarer fænomener som grænsehandel og voksende internethandel.

Vi er også flinke til at fordele velstanden på alle borgere. Den økonomiske ulighed er mindre i Danmark end i de fleste andre af de lande, vi normalt sammenligner os med. ”Når få har for meget og færre for lidt, så har i velstand vi drevet det vidt”, som Grundtvig så smukt har sagt det.

Det er imidlertid et voksende problem, at væksten i Danmark noget nær er gået i stå. Siden 2005 er den indekserede vækst i EU28 steget fra indeks 100 til indeks 114, medens den i Danmark er steget til 101,2 -ifølge Statistisk 10-års oversigt 2015. I Danmark skal det primært tolkes på den måde, at vi endnu ikke rigtig er kommet os efter finanskrisen i 2009. Udviklingen bekræftes af en analyse, som revisionsfirmaet BDO har foretaget på basis af regnskaber fra 27.000 små og mellemstore virksomheder fra 2015, gengivet i JP's erhvervstillæg den 22. juni.

Kun Grækenland, Italien, Kroatien, og Portugal ligger lavere med direkte negativ vækst i den ovennævnte periode, medens Finland og Spanien ligger på niveau tæt på Danmark. Den kraftigste vækst finder man i Polen på indeks 137,4 i 2014, men også med den bemærkning at Polens udgangspunkt er meget lavt, præcis som vi f.eks. også ser det med Kina og Indien.

Men dejligt at Danmark geografisk ligger så tæt på Polen tør det vel på sigt menes! Så måske vi burde overveje at tale anderledes pænt om polakkerne, end vi hidtil har gjort.

2b. Velstandsudviklingens følger for samfundsudviklingen.

Velstandsstigningen og måden vi anvender den på, påvirker i betydelig grad befolkningens bosætningsmønster. Hvor bor vi i dag, og hvor bosætter vi os i morgen. Der sker en transformation fra de såkaldt primære erhverv: landbrug og fiskeri, til de sekundære erhverv: industri og håndværk, og videre imod de tertiære erhverv: tjenesteydelser/serviceerhverv.

Hvorfor? Meget enkelt fordi vi ikke spiser mere ost, kød eller fisk fra de primære erhverv blot fordi vi bliver rigere. Bedre måske, men ikke mere. Nej vi bruger den stigende velstand på en større bil eller et nyt køkken fra de sekundære erhverv, og siden hen måske på en rejse til Manchester for at se United i en fodboldkamp på Old Trafford, og aflægge et par pubber et besøg på hjemvejen. Det er blandt meget andet de tertiære erhverv. Der sker med andre ord en erhvervsforskydning samtidig med velstandsudviklingen, og dermed en væsentlig forskydning i befolkningens erhvervstilknytning med heraf følgende geografiske tilpasninger.

Af nedennævnte tabel 2 ses overordnet alene urbaniseringens udvikling siden begyndelsen af 1900-tallet. Dvs. fraflytningen fra landdistrikter, som er defineret ved landområder med mindre end 200 indbyggere, til større byområder med mere end 1.000 indbyggere, og især endnu større byområder med mere end 10.000 indbyggere, eller endnu større byer.

Tabellen bekræfter den nævnte erhvervsudvikling fra landbrug og fiskeri over imod industri, der fortrinsvis er placeret i de små og mellemstore provinsbyer, og videre imod de tjenesteydende erhverv, hvis domæne indtil videre har været de større bysamfund.

Det er værd at bemærke at den offentlige sektors produktion, især undervisning, hospitalsdrift, social forsyning, politi mv. samt tilhørende administration heraf, henregnes til de tjenesteydende erhverv.

Tabel 2. Folketal i byer og landdistrikter.

| | 1901 | 1921 | 1940 | 1960 | 1981 | 2000 | 2016 |
|----------------------|------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | ----- 1.000 indbyggere ----- | | | | | | |
| Total | 2.449 | 3.269 | 3.844 | 4.585 | 5.124 | 5.330 | 5.707 |
| Hovedstadsområdet 1) | 491 | 700 | 1.021 | 1.289 | 1.382 | 1.076 | 1.280 |
| Byer med: | | | | | | | |
| over 100.000 indb. | - | - | 127 | 307 | 433 | 482 | 552 |
| 10.-100.000 indb. | 251 | 547 | 692 | 914 | 1.025 | 1.354 | 1.535 |
| 1.-10.000 indb. | 273 | 375 | 388 | 513 | 1.022 | 1.194 | 1.227 |
| 500- 1.000 indb. | 34 | 99 | 124 | 160 | 238 | 244 | 218 |
| 200-500 indb. | 11 | 82 | 103 | 210 | 198 | 184 | 187 |
| Landdistrikter | 1.389 | 1.465 | 1.388 | 1.192 | 827 | 796 | 695 |
| Ikke placerbare | | | | | | 8 | 11 |

Kilde: St. Årbog 2016, tabel 2. Anm. 1) I 1999 blev 12 kommuner med 40 byer udskilt af hovedstadsområdet.

I Danmark nærer vi stor forkærlighed for at bruge vores velstandsstigning til tjenesteydelser fra den offentlige sektor, ja større end i alle andre europæiske lande efter skattetrykket at dømme. Så hvis vi vil have supersygehuse, i verdensklasse som man plejer at tilføje, frem for mindre og flere spredte sygehusenheder, ja så har det selvfølgelig nogle bosætningsmæssige konsekvenser for befolkningen. Og tilsvarende hvis man mener at kunne effektivisere skatteforvaltningen ved at fjerne den fra kommunalt regi og centralisere den i statsligt regi. Politi og retsvæsen ligeledes. Gymnasier, og en lang række andre uddannelsesinstitutioner og højere læreanstalter på samme vis.

Der er sket en kraftig centralisering af administrationen af de offentlige udgifter i gennem de seneste 10-15 år, og ikke mindst i forbindelse med kommunesammenlægningen i 2007, hvor 271 kommuner blev til 98, og 14 amter blev til 5 regioner.

Denne centralisering skal ses i lyset af, at ca. 2/3 af de offentlige udgifter på omk. 1.000 mia. kr. administreres af kommuner og regioner, og at disse

også centraliserede efterfølgende, især på folkeskoleområdet og sygehusområdet.

At have udlagt administrationen af 2/3 af de samlede offentlige udgifter til kommuner og regioner er i europæisk sammenhæng ganske usædvanligt. Vi taler om dobbelt så meget som i det næstbedste land Sverige.

Det er naturligvis entydigt godt for yderområderne. Men heraf følger så også, at det vil være mere mærkbart for yderområderne at centralisere kommunal administration i Danmark end i f. eks. Sverige.

Et eksempel. Den 1. januar 2007 ophørte Sønderjylland med at eksistere som forvaltningsretsligt begreb. 87 år efter genforeningen i 1920. 21 gamle kommuner blev til 4 nye rent sønderjyske, medens to helt eller delvist blev sammenlagt med kommuner nord for den gamle grænse. De 2 sønderjyske amter, Ribe og Haderslev, blev en del af Region Syd (Fyn-Syddjylland) med hovedsæde i Vejle. 4 politikredse er blevet til Syd- og Sønderjyllands politi med hovedsæde i Esbjerg. Tilsvarende med 6 sønderjyske retskredse. Hertil centralisering af kaserner, seminarier og måske inden så længe også militære flyvestationer.

Man kan naturligvis mene, at Sønderjylland nu for alvor er blevet integreret i kongeriget. Sådan tror jeg ikke at sønderjyderne ser på det. Jeg tror de ser det som et respektløst kulturtab. Ingen rødder ingen vinger.

2c. Velstanden fordelt på kommuner.

Af nedenstående Tabel 3 fremgår borgernes gennemsnitlige samlede indkomster før skat, fordelt på landsdele og udvalgte kommuner.

Det ses af tabellen, at de mest velhavende bor i landsdel Nordsjælland, efterfulgt af Københavns omegn. Man ligger henholdsvis 23% og 14% over landsgennemsnittet på 300.000 kr. i gennemsnit for mænd og kvinder.

Tilsvarende ses, at de relativt dårligst tjenende borgere bor i landsdelen Fyn, med en gennemsnitlig indkomst på 274.000 kr. Knap 9% under landsgennemsnittet.

Tabel 3. Personlig indkomst før skat, 2015. Mænd og kvinder gens.

| | -1.000 kr. afrundet- |
|---|----------------------|
| Hele landet | 300 |
| Landsdele: | |
| Byen København 1) | 306 |
| Københavns omegn | 343 |
| Nordsjælland | 369 |
| Østsjælland | 328 |
| Vest- og Sydsjælland, Lolland og Falster. | 279 |
| Fyn | 274 |
| Sydjylland (bemærk navnet) | 286 |
| Østjylland | 290 |
| Vestjylland | 282 |
| Nordjylland | 276 |
| Udvalgte kommuner: | |
| København | 296 |
| Aarhus | 290 |
| Odense | 278 |
| Aalborg | 278 |
| 3 rigeste kommuner: | |
| Gentofte | 533 |
| Rudersdal | 519 |
| Hørsholm | 485 |
| 3 fattigste kommuner: | |
| Langeland | 246 |
| Mariager Fjord | 249 |
| Ærø | 254 |

Kilde: Statistikbanken 2016.

Anm. 1) Omfatter København, Tårnby, Dragør og Frederiksberg kommuner.

Gentofte kommune har de i gennemsnit rigeste borgere, medens de fattigste, eller mindst rige, om man vil, bor i Langeland Kommune, tæt fulgt af Mariager Fjord Kommune. De fire største kommuner ligger alle under landsgennemsnittet. Det skyldes antagelig især, at det er store

uddannelsesbyer med relativt mange endnu ikke eller kun svagt beskattede unge.

Tabellen bekræfter især to forhold.

For det første, at der fortsat er relativt store indkomstforskelle mellem de meget velhavende kommuners borgere og de mindst velhavende. De tre fattigste kommuners borgere har alle under halvdelen i indkomst i forhold til de to rigeste kommuner.

For det andet og mere væsentligt at, lad os kalde det hovedstadsområdet, i det store og hele har borgere, der tjener over, eller endda noget over, landsgennemsnittet, medens det kun er ganske få borgere uden for hovedstadsområdet, der har denne glæde.

Disse få bor i Fanø-, Favrskov-, Skanderborg- og Rebild kommuner, som alle ligger beskedent over landsgennemsnittet.

Tabellen bekræfter, som det senere vil blive behandlet, at der med erhvervsforskydningen, som omtalt i afsnit 2b, i retning af de tertiære erhverv, også følger en velstandsforskydning. For der findes hverken landbrug, fiskeri eller industri af betydning i f.eks. hovedstadsområdet.

Personligt finder jeg ikke forholdene voldsomt alarmerende. Jeg vil hellere fortolke tallene på den måde, at de snarere bekræfter, at den udligningspolitik, som trods alt igennem mange år er blevet ført overfor kommunerne i det store og hele virker.

Men skal vi da slå hele diskussionen hen, som en storm i et glas vand, og overlade udviklingen til markedskræfterne? Svaret er nej!

2d. Rettidig omhu.

Frem mod 2040 vil det samlede befolkningstal ifgl. St. Årbog 2016 tabel 13, stige fra i dag ca. 5.7 millioner til ca. 6.2 millioner, svarende til knap 9 %. Heraf forventes antallet af 0-19 årige at stige med ca. 8 %, medens antallet af 20-64 årige (de formodet erhvervsaktive) vil falde med 2½ %. Antallet af ældre, 65år og derover, forventes derimod stige med 47 %.

Denne udvikling vil ikke forløbe ens overalt i landet. Lad os derfor nuancerer billedet en smule.

I Tabel 4 vises befolkningsudviklingen frem mod 2040 i de erhvervsaktive aldre i Region Midt.

Region Midt er valgt som et jævnt godt, men nok lidt over middel, bud på et gennemsnitligt Danmark, med vandkantkommuner både mod vest og øst. Men også med stærke bysamfund både langs den østjyske motorvej og centralt i regionen, som geografisk dækker en tredjedel af Danmarks areal.

Tabel 4. Befolkningsprognose 2015-2040. Region Midt kommuner.

| Kommune: | 2015 | 2030 | 2040 | -----Ændring i pct.----- | |
|---------------|-------|-------------|-------|--------------------------|----------|
| | ----- | 1.000 indb. | ----- | 18-65 år | 0-100 år |
| Favrskov | 47.5 | 49.6 | 51.6 | -2,7 | 8,6 |
| Hedensted | 46.1 | 47.7 | 49.6 | -5,6 | 7,6 |
| Horsens | 86.4 | 98.4 | 103.7 | 9,3 | 20,7 |
| Norrdjurs | 37.9 | 38.8 | 39.5 | -11,4 | 4,2 |
| Odder | 21,9 | 22.6 | 23.4 | -9,2 | 6,8 |
| Randers | 96.8 | 103.9 | 107.6 | 0,1 | 11,1 |
| Samsø | 3.7 | 3.6 | 3.6 | -21,9 | -2,7 |
| Silkeborg | 90.0 | 95.3 | 98.8 | -3,1 | 9,8 |
| Syddjurs | 41.7 | 42.8 | 44.0 | -9,1 | 5,5 |
| Aarhus | 326.0 | 378.0 | 395.0 | 9,5 | 21,2 |
| Herning | 86.9 | 92.8 | 92.8 | -5,4 | 6,7 |
| Holstebro | 57.5 | 59.1 | 59.8 | -9,1 | 4,0 |
| Ikast-Brande | 40.6 | 41.6 | 42.3 | -8,8 | 4,1 |
| Lemvig | 20.7 | 18.8 | 18.3 | -25,9 | -11,6 |
| Ring.-Skjern. | 57.0 | 55.0 | 54.8 | -17,2 | -9,6 |
| Skive | 46.6 | 44.3 | 43.4 | -21,3 | -6,8 |
| Struer | 21.4 | 19.7 | 19.2 | -24,0 | -10,2 |
| Viborg | 95.0 | 100.0 | 102.2 | -6,4 | 7,5 |
| Total | 1.283 | 1.372 | 1.414 | | 10,2 |

Kilde: Statistikbanken maj 2015. Søjle 4 Jyllands-Posten 21. maj 2015.

Kun to kommuner i Region Midt, Aarhus og Horsens, har vækst i de erhvervsaktive aldersgrupper (søjle 4) frem mod 2040. Disse to kommuner

tegner sig for en fjerdedel af regionens befolkning. Alle andre kommuner har tilbagegang. 5 kommuner vil have absolut befolkningstilbagegang.

Der er således en stor overvægt af kommuner, som har tilbagegang i den erhvervsaktive del af befolkningen. Mest sandsynligt de personer, der fremadrettet vil være i bevægelse fra de sekundære til de tertiære erhverv. Selv kommuner, der i dag i Region Midt anses for erhvervsmæssigt stærke, som Silkeborg, Herning, Holstebro, Ikast-Brande og Viborg vil opleve tilbagegang i den erhvervsmæssige beskæftigelse.

De forventede befolkningstal understreger også, at såvel landet som helhed, men især yderområderne, vil komme til at opleve mangel på arbejdskraft i de kommende årtier, som påpeget af både Dansk Industri og Dansk Erhverv flere gange forud for det seneste valg. Endvidere at samfundsøkonomien kommer under pres især fordi antallet af ældre uden for de erhvervsaktive aldre vil stige ganske drastisk.

Det turde være indlysende, at såfremt erhvervsudviklingen, især i de tertiære erhverv, medfører vækst i hovedstadsområdet og andre større byer, ja så vil befolkningstallet øges i disse områder. Og omvendt vil det gå i de mere perifert beliggende områder af landet, jf. tabel 2. Hvis yderligere virksomhederne flytter, og den erhvervsaktive befolkning yderligere reduceres i udkantsområderne, vil det være lidt af en katastrofe rent økonomisk.

Det hænger først og fremmest sammen med, at hver gang en familie flytter fra et stagnationsområde til et vækstområde forlader man offentlig infrastruktur: skoler, institutioner, biblioteker, veje, el- vand- og varmforsyning, rensningsanlæg og mere til. *Det bliver logisk set ledigt, ja i en vis forstand overflødig. På tilflytningsstedet i vækstområdet er det lige så logisk, at denne infrastruktur i gennemsnit skal genopføres.* Og det er meget dyrt. Det koster en bondegård, som det hedder på jysk – hver gang.

Jeg kender kun én undersøgelse, der dokumenterer denne betragtning. Men den er til gengæld grundig.

Den blev udgivet under navnet *Perspektivplanlægning 1970-1985*, i marts 1971, og senere genoptrykt til i alt 10.000 eksemplarer.

Den blev udarbejdet af en meget bredt nedsat arbejdsgruppe, med daværende departementschef i Finansministeriet Erik Ib Schmidt som formand, måske den til alle tider mest indflydelsesrige departementschef Danmark har haft.

Kommissoriet var: ”Med henblik på at styrke den langsigtede tilrettelæggelse af lovgivningen og statens udgiftsdispositioner besluttede regeringen i efteråret 1968, at problemerne omkring prioriteringen af de samlede offentlige udgifter på længere sigt, *herunder samspillet mellem udviklingen i de offentlige udgifter og samfundsøkonomien som helhed*, skulle søges nærmere belyst.”

Det var sund fornuft, ja det er næsten altid sund fornuft at tænke sig om inden man giver penge ud. For det var jo det som denne betænkning handlede om på næsten ethvert tænkeligt offentligt udgiftsområde. Rettidig omhu, en sjældnere set dyd i dag end tilforn.

Relevant for nærværende problemstilling findes i betænkningens bilagssamling som nr. 5 et notat om *byudviklingsomkostninger* udarbejdet af Landsplanudvalgets Sekretariat og afdelingen for byplanforskning ved Statens Byggeforskningsinstitut.

Det vil føre for vidt at forsøge at opdatere og op-skalere datidens byudviklingsomkostninger til nutidige priser og nutidige standarder for offentlig infrastruktur.

Et eksempel til at illustrere tankegangen:

800 nye boliger, beboet med en gennemsnitlig overvejende ung familie med 2 børn, koster i nutidig standard en 3-sporet skole m. faglokaler og idrætsanlæg til 600-700 børn, 6 daginstitutioner a 60 børn, 1 plejehjem, ¼ gymnasium (i dag statsfinansieret), udbygning med diverse kulturinstitutioner samt byggemodning med veje, el, vand og varme, samt kloakering og rensning af spildevand. Anlægsudgifterne til de tekniske investeringer var i dette studie større end investeringerne til de sociale, kulturelle og undervisningsrelaterede udgifter.

Det bliver til ganske mange penge, og da specielt når hertil lægges de udgifter, som over tid skal investeres i det overordnede vej- og banenet. Det gælder i ganske særlig grad for byer, der er anlagt på steder, hvor halvdelen af det naturlige opland er vand, som f.eks. i København og Aarhus. Det giver alt andet lige længere transportafstande.

Om det er kommunerne eller staten der skal betale, er ligegyldigt. Resourceforbruget er det samme og kunne alternativt have været investeret i noget andet eller lettet skatten.

I 1971 hed Københavns overborgmester Urban Hansen. Han havde en plan, Urban-planen som gik ud på at bebygge Vest-Amager med boliger. Ikke som i dag i Ørestaden med overvejende erhvervsbyggeri. Da Københavns Kommune fik kendskab til denne rapport blev Urban-Planen skrottet, alene med henvisning til de afledte kommunale udgifter.

Det rumler så på ny med planer om at udbygge resten af Vestamager. Denne gang på foranledning af Københavns Havn. Mere herom i Del 2.

Konklusion.

Den grundlæggende præmis for ovennævnte overvejelser er, at befolkningen i den erhvervsaktive alder flytter sig efter hvor arbejdet tilbydes, såvel i den offentlige sektor som i den private. Og det gør de heldigvis. Men, det koster.

Spørgsmålet må så være om man kan påvirke virksomhedernes og dermed arbejdskraftens lokaliseringssønsker. Offentlige såvel som private virksomheder. Det behandles i afsnit 4.

Forinden skal vi se lidt på kommunestyrets organisering. Kommunerne tæller, som nævnt allerede, administrativt og økonomisk meget i samfundsøkonomien. Lad os prøve at nuancere billedet af lokalområdernes handlekraft.

3. Organisering.

3a. Kommunestyret.

”Kommunernes ret til, under statens tilsyn, selvstændigt at styre deres anliggender ordnes ved lov”. Dette er grundlovens ord i § 82 om kommunestyret.

Denne formulering har stået i grundloven siden den så dagens lys i 1849. Meget naturligt fordi kommunestyret er ældre end grundloven. De første kommuner så, som tidligere omtalt, dagens lys allerede i slutningen af 1700-tallet (bl.a. Bergen kommune), og første halvdel af 1800-tallet.

Et stærkt lokalstyre styrker sammenhængskraften lokalt og i landsdelen. Vejen ud i mørket for et kommunalbestyrelsesmedlem der dummer sig, er kort, og i ganske særlig grad for en borgmester.

Eller måske jeg skulle sige *var* kort. For det gjaldt i højere grad før kommunesammenlægningen i 2007 end efter. Større kommunale enheder vil alt andet lige have en mere repræsentativ økonomisk bæreevne, og større afstand til borgerne.

Hvis man virkelig prøver at tænke efter, helt ind til marven, hvad meningen med kommunestyret egentlig er, så må det nødvendigvis være at erkende, at kommunerne er forskellige, geografisk, erhvervsmæssigt og befolkningsmæssigt, skal også være det, og derfor ikke skal administreres ens.

”At forlange af kommunerne, at de skal bygge 271 ens huse, giver ingen som helst mening” som den tidligere KL-formand og ex-borgmester i Søllerød Kommune, Danmarks dengang rigeste kommune, Erik Fabrin, engang formulerede det på et KL-landsmøde før kommunesammenlægningen. Han lagde afgørende vægt på grundlovens ord om ”selvstændigt at styre”. Og bifaldet bekræfte hans ord.

EU lancerede i begyndelsen af 1990-erne det såkaldte subsidiaritetsprincip, et fortvivlet embedsmandsudtryk for nærhedsprincip. Altså en forskrift for at løse opgaverne så nær borgerne som muligt, og

begribeligvis hermed også meget forskelligt, hvis ordet da skal give mening. Det har alle i dag glemt, især i EU, men også i det danske folketing, i alle regioner og i nogle kommuner.

I EU har fællesskabet sejret på bekostning af friheden. Ingen i EU vil forstå det, men Storbritannien tog konsekvensen af det, og de bliver næppe de sidste.

Et eksempel:

Som en slags forspil til kommunesammenlægningen besluttede folketinget i 2005 at nedlægge de kommunale skatteforvaltninger og samle dem i færre men langt større enheder i statsligt regi. Det primære ønske var at spare penge, at rationalisere ved at effektivisere. Ikke mindst så man store muligheder i den digitale udvikling.

En tilsyneladende lille bid af den kommunale skatteforvaltning var inddrivelse af restancer fra borgerne, statslige så vel som kommunale, og selvsagt med dertil hørende regneark. Alt fra ikke betalt skat og moms til skyldige vandregninger.

Denne centralisering medførte i løbet af 2 år, at de samlede restancer til stat og kommuner steg fra ca. 35 mia. kr. til ca. 90 mia. kr. Svarende til det samlede underskud på statsbudgettet dengang.

Før udflytningen blev de kommunale restancer sjældent forældede, fordi pantefogeden løbende fulgte op på hvem "synderne" var. Så tog man en snak med skyldnerne og lavede en fornuftig afdragsaftale.

Sådan noget kan en edb-maskine ikke finde ud af, og ej heller et centraliseret pantefogedkontor i Maribo, eller hvor end det nu måtte ligge. I en sådan situation er det meget fristende for et ministerium og dets minister at løse problemet ved at lade tiden gå og kvitte gælden når forældelsesfristen nås! Måske det ligefrem bidrager til at udligne indkomstfordelingen? Men nogen til ære tjener det ikke.

På præcis dette punkt har staten så nu, i foråret 2016, efter mere end 10 år, erkendt sin uformåenhed, og givet kommunerne lov til at genoptage inddrivningen af egne kommunale restancer.

Eksemplet er ikke enestående. SKAT har siden centraliseringen i 2005 haft en sand syndflod af møgsager. Og heller aldrig siden da har så mange forskellige folketingsmedlemmer fra forskellige partier/regeringer beklædt posten som skatteminister.

Men skal ret være ret, så skyldes det ikke alene centraliseringen, men også en sjældent set kompleks og unødigt kompliceret skattelovgivning. Peter Loft, den tidligere departementschef, har kaldt skattelovgivningen den rene tortur, både for borgerne og de ansatte.

De lokalt valgte politikere har imidlertid som udgangspunkt en rimelig stor indflydelse på driften og organiseringen af egne lokale anliggender, omend det er blevet sværere.

At kvaliteten af opgaveløsninger skal være ens overalt i kommunerne, er en selvfølge. En plejehjemsplads skal være præcis så god på Langeland som i Gentofte. Og indlæringen i folkeskolen ligeledes. Men lad for himlens skyld være med at fortælle kommunerne hvordan de skal organisere og administrere det, og lad især være med kontrollere det særskilt.

”Tillid er godt, men kontrol er bedre” synes at være mottoet. Et citat som tilskrives Vladimir Ilyich Lenin!

Kommuner kan kun beskæftige sig med lovbestemte opgaver. Med disse opgaver har der altid eksisteret et formaliseret tilsyn, som også krævet i grundloven.

Dels den kommunale revision, og dels en statslig tilsynsmyndighed, hvortil borgere, byrådsmedlemmer eller kommunen selv, i tvivlstilfælde, kan rette henvendelse. De kontrollerer det lovmedholdelige i opgaveløsningen, men kan ikke blande sig i hensigtsmæssigheden. Det er nemlig en politisk afgørelse. Og den ligger, eller burde ligge, hos de til opgaven valgte lokale politikere i såvel byråd som regionsråd.

Der går skillelinjen. Mellem det lovmedholdelige og det hensigtsmæssige, det juridiske og det politiske. Det må folketinget besinde sig på. Det har noget med kulturen at gøre, som vi vender os imod i afsnit 5.

3b. Det mellemkommunale udligningssystem.

Hvis der skal leveres på alle hylde i nogenlunde den samme kvalitet, ja så siger det sig selv, at den fattigste kommune må betale dobbelt pris, målt i skatteprocent, i forhold til den rigeste. Man må derfor, på en eller anden måde, skabe en mekanisme, der sikrer en nogenlunde ligelig byrdefordeling mellem kommunerne.

De større kommuner vi har i dag, har som tidligere nævnt, i nogen grad reduceret behovet for økonomisk kompensation til de relativt fattige tidligere kommuner. Om den enkelte nye kommune er blevet rigere eller fattigere afhænger selvsagt af indkomstniveauet i de kommuner, man har lagt sig sammen med. Gennemsnittet er det samme.

Det helt fundamentale udgangspunkt for kommunestyret er friheden til at vælge sit eget serviceniveau med respekt for lovgivningens krav. Men selvsagt således at kommuner, som ønsker en højere service end lovgivningsmæssigt nødvendigt, skal have mulighed for det, hvis borgerne ønsker det og er villige til at betale for det i form af –alt andet lige- højere skatter.

Og lige så naturligt omvendt hvis det modsatte er tilfældet. Lavere service, men også lavere skatter. Det er en politisk afgørelse, som i sidste ende afgøres af borgerne selv ved valgene.

Retten til at udskrive skat hænger uløselig sammen med retten til selv at bestemme. Den der betaler bestemmer. Det kan ikke være anderledes. Men virkeligheden ser unægteligt noget anderledes ud.

Regionerne har, modsat de gamle amter, ingen ret til selv at udskrive skat. Regionerne finansieres i det væsentlige af det på selvangivelsen angivne sundhedsbidrag, der beregnes som en given procent for alle af den skattepligtige indkomst. Disse penge går i statskassen, og den samlede sum bliver herefter fordelt til regionerne efter i princippet fuldstændig ens retningslinjer i godkendte budgetter, herunder investeringsbudgetter.

De, lad os sige 8% som Gentoftes borgere og alle andre betaler i sundhedsbidrag per person, er derfor godt dobbelt så meget som sundhedsbidraget fra borgerne på Langeland, fordi de skattepligtige indkomster i Gentofte er godt dobbelt så store som på Langeland. Men den sundhedsydelse, der leveres til borgerne på Langeland er, og skal være, præcis den samme som den der leveres til borgerne i Gentofte.

Derfor går finansieringen via statskassen. Og den der betaler bestemmer. Regionsrådspolitikere er reduceret til administratorer.

Det har da også fået indtil flere politiske partier til at kræve regionerne afskaffet. Det bliver de dog næppe, fordi regionerne arbejder meget loyalt, og er nok bedre end en statsadministration ville være det, til at tage de knubs fra borgerne, som administration af stramme budgetter næsten altid giver.

Anderledes med kommunerne. De kan og skal udskrive de nødvendige skatter. Men indkomstforskellene vil da give problemer. Derfor har man besluttet, at de velstillede kommuner skal aflevere en del af deres skatteprovenu til de mindre velstillede kommuner.

Det er det såkaldt Mellekommunale Udligningssystem. Det belaster altså ikke statskassen. Men det er selvsagt ikke et system, der er genstand for mange skåltaler i de velstillede kommuner, selv om det nok kunne siges at være et udtryk for god national sammenhængskraft.

Systemet sikrer, at så nogenlunde ca. halvdelen af de indkomstuligheder der måtte være kommunerne imellem, bliver udlignet. Hvis ikke man kan lide dette system ville ét alternativ kunne være at gøre som med regionerne. Men her er udligningen jo i realiteten 100%, så det vil belaste de gode borgere i Gentofte endnu mere.

Og vel så lige dette, at man samtidig ville afskaffe kommunestyret. Igen fordi man så ville adskille ansvaret for at træffe udgiftskrævende beslutninger fra ansvaret for at dække selvsamme udgifter i form at opkrævede skatter lokalt hos borgerne. Det dur ikke.

Men spørgsmålet er imidlertid om man ikke allerede har afskaffet kommunestyret, eller i det mindste selvstyret.

Fordi skiftende regeringer, i efterhånden mange år, har pålagt kommunerne skattestop. Antagelig i den tro at det vil dæmpe de offentlige udgifter. Spørgsmålet er imidlertid om det ikke virker stik imod hensigten? Allehånde ”klagesange”, om alt hvad man gerne vil gøre, men ej kan gøre på grund af skattestoppet er i det mindste ikke ualmindelige. Det er heller ikke godt.

4 . Hvad lever vi af ?

Udkantsangen.

Tekst: Jens Maibom. Melodi: Carl Nielsen: Den danske sang er en ung blond pige.

1. vers:

| | |
|---------------------------------------|---|
| I Udkant Danmark, der bor kun bønder, | Det' her de klogeste krager vender. |
| De går med træsko og si'r kun muh! | Det' her der stinker af dumme svin. |
| Og de der bli'r der er kun de sønner, | Det' her den rigtige verden ender. |
| Der aldrig får en studenterhu' | Det' Udkant-Danmark, en skamskudt ruin. |

Sangen kan på nettet ses og høres i en indspilning med Sønderjyllands Symfoniorkester.

Er det det Danmark vi kender? Nej, og det er heller ikke Maiboms pointe.

Yderområderne er nemlig fyldt op med virksomheder der producerer varer, og tilmed varer som mennesker i andre lande gerne vil købe -eksportvarer.

4a. Handel over landegrænserne med varer- og tjenesteydelser.

Vi lever af det vi producerer.

Helt siden vikingetiden har Danmark handlet med andre lande. Vikingerne var først og fremmest et handelsfolk. Bevares de havde våbnene med, men hvem ville glemme dem i datidens verden.

Globalisering har vi i den forstand haft mindst siden vikingetiden.

Handel, herunder udenrigshandel, er altså et nøglebegreb i udviklingen.

Det gælder i alle lande, men i et forholdsvist lille geografisk land kommer handel over landegrænserne til at spille en betydelig større rolle end i store lande, der i højere grad er selvforsynende med især råvarer. Og det

skærper konkurrencen. Det er sværere at konkurrere på verdensmarkedet, end alene på hjemmemarkedet.

I 2014 udgjorde eksporten af varer og tjenester 1.030 mia. kr. og importen tæt ved 900 mia. kr. Der er altså et smukt overskud på det vi kalder vare- og tjenestebalancen. Og sådan har det i varierende grad været hvert år siden 1987.

Eksporten udgør således mere end halvdelen af BNP på 1.858 mia. kr. Det er ganske meget og ganske flot.

Af den samlede eksport er ca. 60 % varehandel, og ca. 40 % tjenesteydelser. Men godt halvdelen af disse er transportydelser, der produceres primært på verdenshavene og de europæiske landeveje. Den anden halvdel er bl.a. turisme, finansielle ydelser og konsulent ydelser mv. Mere herom i afsnit 4c.

Vareproduktion foregår i helt overvejende grad i små og mellemstore byer, i yderområder relativt nær de områder, vi kalder udkantsområder.

De største varegrupper på eksportsiden er i følge Danmarks Statistik, nævnt i størrelsesorden: Medicinske og pharmaceutiske produkter, rå mineralolier og produkter heraf, maskiner og tilbehør til industrien, kød og kødvarer, kraftmaskiner og motorer, diverse forarbejdede varer, beklædning, elektriske maskiner og apparater, metalvarer og specialmaskiner.

På importsiden er det stort set de samme varegrupper, men lidt i omvendt orden plus køretøjer, tele- og edb.

Vore 3 største eksportmarkeder er Tyskland, Sverige og Storbritannien. Og på importsiden er det tilsvarende Tyskland, Sverige og Holland.

4b. Eksportproduktionens beliggenhed.

Lad os se på hvor i landet et lille udsnit af produktionsstederne for industrierne på eksportsiden bl.a. ligger: Lego-Billund, Carlsberg-Fredericia. Danfoss-Nordborg, Grundfos-Bjerringbro, Novo –Kalundborg og Hillerød. B&O-Struer, Oticon-Thisted, Vestas-Ringkøbing +andre

steder, Siemens-Ikast-Brande, Beva-Bøvlingbjerg, Arla-vel på 10-12 forskellige destinationer rundt i den ganske provins, ofte i mindre byer. Hertil tusinder og atter tusinder af andre både store og små virksomheder. I afsnit 6 tabel 8 vises arbejdsstedernes fordeling efter størrelse, branche og region.

Det fremherskende træk er, at disse virksomheder som nævnt er placeret i overvejende små eller mellemstore byer. Og der bliver de. ”Hvis de flytter, er det ikke ind til de store byer, de flytter ud af landet eller lukker”. Det er svaret hvis man spørger formanden for Dansk Industri, Karsten Dybvad.

En fascinerende virksomhedshistorie.

Det er karakteristisk, at rigtig mange af de danske industrivirksomheder er startet som små familievirksomheder på ydmyge steder.

Det, der senere blev til Vestas, er startet i 1928 af en smed, en meget entreprenant smed Peter Hansen i Lem sydøst for Ringkøbing.

Virksomheden hed dengang Dansk Stålvindue Industri, og den lavede foruden stålvinduer, primært maskiner til brug i landbruget. I 1945 blev virksomheden til et aktieselskab under navnet Vestjysk Stålteknik A/S, forkortet Vestas.

Virksomheden optog hen af vejen også mange andre produktioner bl.a. hydrauliske kraner til lastbiler. Og Vestas var bestemt ikke den eneste virksomhed i Lem. Der blev med tiden flere smedearbejdspladser i Lem end der var indbyggere (1.500). Først i forbindelse med den første oliekrise i begyndelsen af 1970-erne kom vindmøllerne til.

Hvordan kan det lade sig gøre? Fordi folkene bag virksomhederne var entreprenante, innovative både teknisk og markeds-mæssigt, så muligheder frem for trusler, og opgraderede både teknologi og arbejdskraft, når der var brug for det.

Og så gætter jeg på, at de nød at være sammen om at være først. Først i det fantastiske virksomhedsmiljø der må have været i en lille by med flere arbejdspladser end indbyggere. Hvor de både har ”stjålet” ideer og

arbejdskraft fra hinanden, og hvor enhver dygtig smed brød ud og startede for sig selv, evt. som underleverandør til ”sin gamle” virksomhed. Andre store danske virksomheder er startet på samme måde, Danfoss, Grundfos, Lego og Carlsberg.

Michael Porter, estimeret Harvard-professor beskriver en sådan udvikling i sin bog *The Competitive Advantage of Nations* således: “Competitive advantage is created and sustained through a highly localized process. Differences in national value, culture, economic structures, institutions, and histories all contribute to competitive success. Ultimately, nations succeed in particular industries because their home environment is the most forward-looking, dynamic and challenging.”

Peter Hansen har med garanti ikke læst Michael Porter, men Michael Porter kan godt have kendt Vestas historie. Danmark nævnes faktisk i det studie, der ligger til grund for hans bog, men primært med henvisning til Lego.

4c. Beskæftigelsen.

Af nedenstående Tabel 5 fremgår beskæftigelsen fordelt på hovederhvervsgrupper i 2015.

Tabellen bekræfter, at de tertiære erhverv i den grad har udviklet sig til at være så langt den største overordnede erhvervsgruppering. Især den offentlige sektor samt handel og transporterhvervene har haft betydelig vækst. Eksportandele finder man især i de under punkterne 1, 2, 4, 3, 8 og 6 nævnte erhverv.

Af den offentlige sektors beskæftigelse befinder godt 500.000 sig i kommunerne, og bekræfter således den decentrale placering af den samlede offentlige administration. Kommunen selv vil ofte være den største arbejdsplads i det geografiske område, kommunen dækker.

12-13% af de privatansatte er ansat i firmaer der er ejet af udenlandske virksomheder/personer. I særlig grad svenske og norske.

Tabel 5. Beskæftigede efter erhverv 2015, antal personer.

| | ---1.000--- |
|--|-------------|
| 1. Landbrug, skovbrug og fiskeri | 64 |
| 2. Industri, råstofudvinding og forsyningsvirksomhed | 359 |
| 3. Bygge- og anlægsvirksomhed | 156 |
| 4. Handel og transport mv. | 633 |
| 5. Information og kommunikation | 111 |
| 6. Finansiering og forsikring | 74 |
| 7. Ejendomme og udlejning | 33 |
| 8. Erhvervsservice | 264 |
| 9. Off. Administration, undervisning og sundhed mv. | 874 |
| 10. Kultur, fritid og anden service | 126 |
| Total | 2.694 |

Kilde: Statistikbanken 2015k4.

Ledigheden i 2015 er vist i nedenstående tabel 6.

Den samlede ledighed i 2015, målt over kalenderåret, udgjorde i alt 122.648 årsværk, med en forskel på kun ca. 1.000 personer for mænd og kvinder. Det ses at yderområderne præsenterer sig pænt i det samlede billede. Og som folk er vi flittige. Både mænds og kvinders erhvervsfrekvens hører til blandt de højeste i Europa.

Ledighedstallene vil altid være påvirket af sæsonarbejdsløshed og ledighed som følge af jobskifte, videreuddannelse, orlov mv. Samlet set vurderet til at udgøre 2-2½ % af arbejdsstyrken. Når og hvis ledigheden derfor kommer under ca. 70-80.000 personer, vil vi være nær den politiske målsætning om fuld beskæftigelse. En målsætning som deles af stort set alle politiske partier.

Tilkendelser af stadig flere sociale ydelser til mennesker i den erhvervsaktive alder holder imidlertid i dag flere uden for ledighedsstatistikken end tidligere. Hvis en person f. eks. har fået tildelt førtidspension eller er gået på efterløn indgår man ikke i ledighedstallene. Logisk nok naturligvis.

Tabel.6 Fuldtidsledige i pct. af arbejdsstyrken 2015. Fordelt på landsdele. Mænd og kvinder.

| | Mænd | Kvinder | Mænd | Kvinder |
|---------------------------|------------------|---------|--------|---------|
| | ----- pct. ----- | | | |
| Landsdel: | | | | |
| Byen København | 5,4 | 5,3 | 10.554 | 10.931 |
| Københavns omegn | 4,7 | 4,9 | 6.032 | 6.115 |
| Nordsjælland | 3,5 | 3,6 | 3.648 | 3.738 |
| Østsjælland | 3,6 | 4,0 | 2.118 | 2.247 |
| Vest- og Sydsj. Lol.+Fal. | 4,9 | 5,1 | 6.541 | 6.255 |
| Fyn | 5,4 | 5,2 | 6.025 | 5.466 |
| Syddjylland | 3,8 | 4,5 | 6.707 | 6.948 |
| Østjylland | 3,8 | 4,4 | 8.067 | 8.746 |
| Vestjylland | 3,1 | 4,2 | 3.314 | 3.851 |
| Nordjylland | 4,9 | 5,3 | 6.908 | 6.714 |

Kilde: Statistikbanken 2016.

Problemet er imidlertid at antallet af socialt- eller helbredsmæssigt betingede frakendelser af erhvervsevnen i den erhvervsaktive alder er steget væsentlig mere end befolkningstallet i de sidste 30-40 år.

Det er der endnu ingen, der er lykkedes med at give dokumenteret gode faglige og politiske begrundelser for! I dag befinder mellem 800-900.000 mennesker sig i denne gruppe. Det modsvarer ca. 30 % af den samlede arbejdsstyrke. Dette kombineret med øget tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet af de store efterkrigsårgange og længere middellevetid, vil med rimelig stor sikkerhed give alvorlig mangel på arbejdskraft i det/de kommende årti/er.

Måske det største politiske problem vi har/får i denne periode. Og det vil også ramme yderområderne, fordi industrien er placeret her.

4d. Hvad skal vi med Hovedstaden?

Set fra udkanten er det opmuntrende at vide, at den eksport vi er så afhængige af, foregår på virksomheder, der ligger i yderområderne i provinsen, og for manges vedkommende har det godt.

Heraf følger også, at hovedstaden som motor for dansk økonomi, som hovedstadens politikere, men også mange i folketinget, synes at billige, er noget vrøvl. Dertil kræves en langt større eksportandel.

Hovedstaden er fyldt op med lønmodtagere som vi har set, offentlige så vel som private. De sidder i ministerier og styrelser, i de statslige virksomheder, på universiteter, lærestudier, hospitaler, i kulturinstitutioner og medier, men også i de heraf følgende interesseinstitutioner for både offentlige og private arbejdsgivere og arbejdstagere, og i de kommunale organisationer.

Det er de mennesker, som Jørgen Dich, estimeret professor i socialpolitik, kaldte "den herskende klasse" i sin bog af samme navn fra 1973, og med undertitlen: "En kritisk analyse af social udbytning og midlerne imod den". Den henvender sig til den store gruppe af offentligt ansatte, og ikke mindst deres organisationer, hvor der i stigende grad kan konstateres omvendt proportionalitet imellem løn og produktivitet.

Meget få af disse mennesker producerer til eksport –desværre. Men hvor ville det dog være befriende, hvis f.eks. vore hospitaler tog patienter ind fra udlandet. Mod betaling forstås og gerne med en pæn fortjeneste. Det er vel ikke for meget forlangt af et sundhedsvæsen i verdensklasse? Ja faktisk er det den eneste måde man kan måle verdensklasse på.

Men der er da gode, især gode historisk-kulturelt betingede, begrundelser for at hovedstaden ligger hvor den ligger. Det gav imidlertid større mening før 1658!

Da Tyskland, efter Berlinmurens fald i 1989, tog beslutningen om at flytte den tyske hovedstad tilbage til Berlin, troede alle at de store tyske virksomheder nu ville flytte deres hovedsæder til Berlin. Men det er der kun meget få der har gjort. De fleste ligger stadig sammen med deres produktion i Frankfurt, Stuttgart, München, Wolfsburg, Ingolstadt, Karlsruhe og mange andre tyske byer. De har beholdt deres rødder i hjemstavnen.

4e. De meget store europæiske virksomheder.

På forsiden af Berlinske Business (sorry) for lørdag den 28. marts 2015 var overskriften: "Novo rykker op i den europæiske top". Denne artikel refererede til, at Novo's aktieværdi nu var rundet, som der stod, astronomiske 1.000 mia. kr., men som dog er faldet siden.

Tabel 7. Europas mest værdifulde selskaber, marts 2015.

| Selskab | Branche | aktieværdi, mia. euro. |
|------------------------|------------|------------------------|
| 1. Novartis | Medicin | 247 |
| 2. Nestlé | Fødevarer | 225 |
| 3. Rosche | Medicin | 216 |
| 4. Shell | Energi | 183 |
| 5. Anheuser Busch | Bryggeri | 179 |
| 6. HSBC | Finans | 153 |
| 7. Novo-Nordisk | Medicin | 129 |
| 8. Sanofi | Medicin | 121 |
| 9. Unilever | Føde varer | 117 |
| 10. Beyer AG | Medicin | 115 |
| 11. Volkswagen | Biler | 113 |
| 12. BP | Energi | 111 |
| 13. Total | Energi | 111 |
| 14. Glaxo Smith-Kleine | Medicin | 104 |
| 15. Medtronic | Medicin | 101 |

Kilde: Berlinske Tidende 28 marts 2015.

Anm. Aktiekurser ændrer sig dagligt, så billedet ser meget vel anderledes ud i dag.

Det er i tabel 7 bemærkelsesværdigt, at de tre mest værdifulde virksomheder befinder sig i Schweiz, der er på størrelse med Danmark, men dog har ca. 8 mio. indbyggere. Schweiz har tilmed flere store virksomheder end de her nævnte. Måske er det en af forklaringerne på at Schweiz har Europas højeste BNP pr. indbygger, næst efter olielandet Norge og bank-lyet Luxemburg.

Novatis og Rosche er beliggende i Basel, en by på størrelse med Odense! Den 3. marts 2015 skrev JP's korrespondent Michael Kuttner, med baggrund i Euro-krisen og Grækenland, følgende fra Basel: "Det er svært at fatte, at verden er af lave, når man en eftermiddag sidder i tesalonen i

Hotel Les Trois Rois i Basel. Stedet er fra 1681. H. C. Andersen har boet her og var begejstret for udsigten, hvilket ikke er vanskeligt at forstå. Hotellet ligger klods op af Rhinen hvor fragtbåde glider langsomt forbi modstrøms i vintersolen. Om sommeren svømmer man i floden, fordi Rhinen er ren.

Der ser ikke sådan ud i hele Schweiz, men det er ikke meget galt. Vi taler om det måske sidste land i Europa med en næsten lykkelig økonomi. Der er stort set ingen arbejdsløse, togene kører til tiden og kulturen vælter sig i penge.” Der tilmed bliver mere og mere værd, kunne man tilføje.

5. Mellemspil. Kulturen.

A. ”Demokratiet er den skikkeligste måde at være uenig på”. Et citat af K. E. Løgstrup, der var teologisk professor i Århus og en af Danmarks store filosoffer. Kan det siges smukkere?

B. ”Mænd bliver gennemgående ældre end fabrikken de arbejder i. Ældre end manden bliver huset, han lever og dør i. Ældre end alle boliger er huset som han gæster mindst 2 gange, ved dåb og jordefærd. Ældre end de ældste kirker er dog folket, men der er træer der er ældre end vort folk”. Fra indledningen til Martin A. Hansens *Leviathan*, fra 1950.

C. ”Kultur er vaner”. Et citat af Hartvig Frisch (1893-1950) Professor i kulturhistorie og kulturminister (S) fra 1948 til sin død i 1950. Udgav sin mest kendte bog i 1933, *Pest over Europa*, hvori han kraftigt advarede imod nazismen. Og senere hen også imod samarbejdspolitikken med tyskerne.

D. ”Et folk uden historie, er som et skib uden ror”. Det driver for vinden. Et citat af Johs. V. Jensen, en af vore få nobelpristagere i litteratur”

Ja der er mange tilgange til at beskrive hvorledes kulturen påvirker og former samfundet –og omvendt.

Er vi blevet historieløse? F. eks. når vi i nullerne gennemfører en omfattende omstrukturering af den offentlige administration.

Det tror jeg de mener i Sønderjylland.

Fra Nordslesvig/Sønderjylland blev der udskrevet mere end 15.000 unge, helt overvejende dansksindede til tysk krigstjeneste under 1. Verdenskrig. Og mere end 5000 vendte aldrig hjem. Nogenlunde svarende til det samlede antal faldne ”danske” i krigen i 1864.

Der er næppe en kirkegård, et torv eller en markedsplads i Sønderjylland der ikke har mindesmærker for de faldne fra sognet under 1. Verdenskrig.

Af tabel 3 række 8 på side 15 fremgår, at der officielt ikke længere er noget der hedder Sønderjylland. Det er nu en del af landsdel Sydjylland. Men dermed forsvinder det historiske Sønderjylland naturligvis ikke, og heller ikke befolkningens opfattelse af sig selv som sønderjyder. Men at der efter strukturreformen er tale om et Sønderjylland under forandring, kan der næppe være tvivl om. Hvordan fremtiden vil forme sig kan ingen vide. Det afhænger af de, der ”tager over”.

Sådan en kunne måske være en person som museumsinspektør Torben Vestergård fra industrimuseet på Cathrinesminde Teglværk på Broagerland.

Han holdt søndag den 10. april et foredrag under Historiske-Dage i Øksnehallen i København kl. 12.10 på rød scene, med titlen.” Ti gode grunde til at sælge Sønderjylland til Schleswig- Holstein!” Det var bidende ironisk, så jeg tror ikke han mente det. Men ganske interessant, det var det. Et historisk foredrag der udstillede historieløsheden.

Også andre steder i Europa ser man sådanne løsrivelsestendenser i disse år. Skotland, Baskerlandet, Færøerne og Grønland, Belgien, på Balkan, ja måske kommer turen også til Ålandsøerne og Skåne.

Mit svar på det retoriske spørgsmål om vi er blevet historieløse er derfor, ikke overraskende, et ja. Måske allerbedst illustreret ved den overskrift som en avis –og jeg nævner ingen navne- i den østlige del af riget serverede på sin forside dengang Folketinget vedtog Femernsundforbindelsen: ”Nu bliver Danmark landfast med Tyskland”!

Kultur er vaner! Jeg forstår Hartvig Frisch således, at vaner er det som former både mennesker og samfund: opdragelse, undervisning, uddannelse, familie- og fritidsliv, og meget andet.

Det kit der binder os sammen med andre mennesker og andre nationer, både i den lille verden blandt familie og venner, og i den større.

Men er mon verden så enkel, som jeg tolker Hartvig Frisch's tilgang? Nok ikke i dag.

Filosoffen og teologen Bo Rasmussen har det meste af sit liv arbejdet på Via University College i Århus, en såkaldt professionshøjskole. Det man i gamle dage kaldte et seminarium. En offentlig institution som netop har til opgave at forsyne ungdommen med den dannelse, som er fornøden for at erhverve kulturelt gode vaner.

Han er en flittig forfatter, og har udgivet adskillige bøger om hvad han kalder kolonihavefilosofi.

Jeg citere indledningen til hans bog "Minervas ugle flyver kun i skumringen". Et værk der er tilegnet hans gamle elever.

Om sin gamle arbejdsplads, professionshøjskolen, skriver han: "at den er der meget lidt højskole over, fordi den fungerer som en pølsefabrik med ensartede standarder for, hvad der skal være i pølserne, og hvor meget det må koste at producere dem." Og videre:

"Nu er jeg pensioneret og en gammel mand der er fyldt med vrede tanker om den moderne virkelighed, der producerer pølser, lærere og fjernsynsprogrammer på samleband efter en opskrift der kan undvære alt det krydderi, som gør både pølser, lærere og fjernsynsprogrammer uforglemmelige. Men jeg er også en gammel mand fyldt med drømme om pølser med smag, lærere med fornuft, følelser og fantasi, og fjernsynsprogrammer uden dåselatter og arrangeret almindelighed."

En rigtig "redepisser" vil nogen nok mene. Men han har jo ret.

Lise Østergaard, estimeret professor i psykologi ved Kbh. Universitet tilbage 70-80-erne, sagde engang om sin arbejdsplads. Universitetet udskiller de 40% dårligste og de 10% bedste. De fyrrer procent, ikke fordi

de er dumme, men fordi de har valgt en forkert uddannelse. De ti procent bedste, fordi deres hjerner er så krøllede, at de ikke kan holde ud at sidde i et lokale som dette og høre på sådan en som mig.

Jer er enig med Bo Rasmussen i, at taxameterafregning, regneark og rulleskemaer nok giver fremdrift og øget produktivitet, men mere i produktion end i arbejdet med mennesker, hvad enten det er på vore uddannelsesinstitutioner, plejehjem eller hospitaler for den sags skyld. Man er nødt til at give institutionerne friheden tilbage, både af hensyn til kunder og ansatte. På samme måde som kommunerne skal have det.

Kulturprognose.

Min hustru og jeg har 4 børn, alle født i Jylland, og 10 børnebørn, 6 bor i København, 2 i Jylland og 2 i Schweiz, helt som prognoserne fortæller os, at det ville gå.

Otte af disse børnebørn er nu så gamle, dvs. over 3-4 år, at de har erhvervet sig ret til moderne elektronisk isenkram, i-phones, i-pads, pc-ere og hvad det nu hedder alt sammen. De sidder med næsen i det, på godt og ondt, fuldstændig som alle andre børn, morgen middag og aften.

De læser, lærer, spiller og morer sig på overfladen af en glasplade med et tvivlsomt indhold. Et kulturelt forfald der er til at blive syg af, synes jeg. Derfor forespurgte jeg forsigtigt et af børnene, forud for hans konfirmation, om han mon ville være interesseret i et gratis avisabonnement i et helt år, som konfirmationsgave.

Abonnementet selvsagt efter eget valg, men meget gerne fordelt på flere aviser over året, så han kunne danne sig et indtryk af mangfoldigheden på dette område. Drengen er vist det man kalder et 12-tal, altså dygtig i skolen. Bor på Amager.

Svaret var kort. Et brutalt rungende nej, efterfulgt af et lille lumske smil! I et split-sekund overvejede jeg, om han kunne presses med en side-9 pige i Ekstra-Bladet, men opgav. Javel, sagde jeg derfor, og indstillede videre overtalelsesforsøg. Men skuffelsen var faktisk stor hos mig.

Som tiden er gået, går det bedre med mig. Knægten er netop vendt tilbage fra efterskole i Jylland, hvor han har fået mange nye venner. Han er også begyndt at kigge langt efter pigerne, og er tydeligt mere udadvendt end før.

Ja, helt ærligt, det ser ud som om han ikke er mentalt skadet. Hårdt presset vil jeg måske ligefrem være tilbøjelig til at mene, at han er ganske normal.

Men hvad var det egentlig jeg gik og ønskede mig for mine børnebørn. Var det ikke noget man, omend med lidt ond vilje, kunne kalde social ensretning. De skulle/skal være præcis som jeg.

Det har Bo Rasmussen i sin før nævnte bog et skarpt blik for. Han skriver: ”Der er i det 20. århundrede et socialt misbrug af længsel og drømme, der er meget værre end dårlige romaner og sentimentale film. Og det er den måde man i de politiske ideologier har brugt den romantiske længsel og de romantiske drømme til at skabe social ensretning.

Det er en manipulation med menneskets sociale instinkt og naturlige behov for at længes og drømme, som ikke blot skal udfylde nogle timer med harmløs underholdning, men skal føre til en politisk lykketilstand, som man ikke har lov til at tvivle på.”

Hans argumentation minder meget om den, som Jørgen Dich i sin ovennævnte bog om den herskende klasse bruger.

Frihed og fællesskab er en hårfin balance. Tipper balancen, ender det på veje som i sidste ende fører mod enten anarki eller diktatur. Det er kulturens udfordring, både i Danmark og EU.

2. Del. Fremtidens Danmark. Et land i balance.

Denne del af opgaven skal i det væsentlige omhandle de mange forslag som over tid, men især i de senere år, er fremsat for at sikre en fortsat balanceret udvikling i Danmark. Det være sig udkantområderne såvel som de centrale større byområder, herunder også hovedstadsområdet.

6. Regeringsgrundlaget, Sammen for fremtiden, juni 2015.

Regeringsgrundlaget indeholder 9 overordnede prioriteter for udviklingen i fremtiden. Herunder især 2, som er relevante for denne fremstilling.

- Et Danmark hvor der er udvikling i hele landet.
- Et Danmark hvor det kan betale sig at arbejde, og færre bliver forsørget af det offentlige.

I de til prioriteterne hørende undertekster findes yderligere formuleringer, som indirekte kan tolkes som understøttende for en balanceret udvikling og en selvhjulpne befolkning.

Et særligt afsnit er direkte forbeholdt forslag, der relaterer sig til landdistriktspolitik. Det hedder herom bl.a.:

- Regeringen vil udarbejde en samlet *strategi for udviklingen* uden for de største danske byer og i landdistrikterne. Strategien skal understøtte såvel bosætning som erhvervsudvikling.
- Regeringen vil også liberalisere *planloven* så kommunerne får mere frihed. Det gælder bl.a. i det åbne land og kystnære områder. En liberalisering skal styrke udviklingen uden for de største byer og fortsat tage hensyn til natur og miljø. Man vil fjerne loftet over tilladelser til miljømæssigt bæredygtige projekter, således at alle projekter kan imødekommes, såfremt de vurderes at være miljømæssigt bæredygtige.
- Regeringen vil endvidere invitere den finansielle sektor til en dialog om bedre muligheder for *belåning*.
- *Statslige arbejdspladser* er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at skabe vækst og udvikling i et område. Det er grundlæggende aktiviteten i den private sektor, der skaber beskæftigelse og vækst. Omvendt kan en decentral placering af de statslige arbejdspladser bidrage til at

skabe mere aktivitet. Regeringen vil arbejde for at der placeres flere statslige arbejdspladser uden for hovedstadsområdet. Regeringen vil fremlægge en strategi herfor inden Folketingets åbning (oktober 2015).

- For at understøtte arbejdet med at skabe bedre rammer for vækst og beskæftigelse i hele landet, placeres ansvaret for planloven, samt ansvaret for udviklingsarbejdet i landdistrikter i Erhvervs- og Vækstministeriet.
- Regeringen vil endvidere gøre op med *overimplementeringen* af EU-regler på landbrugsområdet.
- Regeringen vil som opfølgning på aftalen om refusionssystemet i dagpengesystemet gennemføre den planlagte tilpasning af *det kommunale tilskuds- og udligningssystem* pr. 1 januar 2018.

Bemærkninger.

Det er godt, at en ny regering fortæller hvad den vil, både før valget og efter valget, og at der ikke er for stor divergens imellem de to fortællinger. Men det er der naturligvis ofte, fordi den politiske virkelighed kan se betragteligt anderledes ud efter et valg end før. Og det tør vel antydes at være virkeligheden i dag.

En samlet strategi for udviklingen i landdistrikterne mener jeg forsat, vi har til gode. Men den kan meget vel komme, er grundlæggende nødvendig.

Der er mig bekendt endnu ikke lavet en aftale med den finansielle sektor om at lette belåningen i landdistrikterne. Det kan have sammenhæng med at EU, med baggrund i finanskrisen, mener at skulle blande sig i, ja nærmest har ret til, at stille krav om bedre finansiell polstring i finanssektoren. Det endskønt Danmark dengang var, om end ikke uberørt, så dog selvhjulpen i forbindelse med finanskrisen. Har –som tidligere omtalt- haft betragtelige overskud på betalingsbalancen siden 1987, med heraf følgende store nettovalutatilgodehavender, og har af samme grund antagelig aldrig haft brug for telefonnumrene til IMF eller Den Europæiske Centralbank.

I forlængelse af ovennævnte problemstilling ligger en nok så interessant problemstilling, nemlig hele spørgsmålet om at genoplive også støtten til virksomhederne i yderområderne. Det man tidligere kaldte *egnsudvikling*. Bl.a. under indtryk af overvejelserne i forbindelse med udarbejdelsen af den i afsnit 2d. nævnte Perspektivplanredegørelse 1970-85 besluttede regeringen allerede i slutningen af 1960-erne at etablere et Egsudviklingsdirektorat under det daværende Handelsministerium. Det fik sæde i Silkeborg. Og Egsudviklingsloven var virksom helt frem til begyndelsen af 1990-erne.

Efter denne lov kunne der ydes en-gangs investeringstilskud på typisk 10-15 % af investeringen og statsgaranti for lån i en begrænset periode til, helt ned på håndværkerniveau, små og mellemstore virksomheder.

Det virkede, ikke hver gang, men ganske ofte.

Både EU, men også dele af industrien var imidlertid imod ordningen, med henvisning til, hvad man opfattede som konkurrenceforvridende i forhold til især udenlandske virksomheder. Efter min mening slet og ret vrøvl, fordi udenlandske investorer så vel som danske selvfølgelig var mere end velkomne til også at søge til virksomheder placeret i, eller planlagt etableret i, egsudviklingsområder.

I relation til egsudvikling har det også været foreslået at give nystartede virksomheder *skattefrihed* i en begrænset periode.

Jeg tror personligt ikke, at man kan have begge dele. Og de fleste kunder hos de lokale erhvervskontorer, hvor sådanne sager typisk starter, er ikke nyetablerede virksomheder, men derimod lokale virksomheder der skal have gang i nye ideer og ny produktion.

I vores nabo-region Slesvig- Holsten har man i årevis ført traditionel egsudviklingspolitik som vi kendte den herhjemme, og gør det stadig med dokumenteret godt resultat.

Det omtales i, nu folketingsmedlem (S), Kaare Dybvads, fortræffelige, bog "*Udkantsmyten*" fra 2015.

Måske man skulle tage en snak med konkurrence-kommissær Margrethe Vestager om mulighederne for at genoptage denne virksomme

støttemulighed. Spørge til hvordan EU i dag har det med subsidiaritetsprincippet, spørge om råd til veje at betræde i vanskelige sager som disse.

Der findes EU-midler i dag, der sammen med lokal eller regional medfinansiering, kan søges til projektudvikling. Men støtten er ikke egnspecifik, og de fleste penge ender i lommen på konsulent- og rådgivningsfirmaer til projekter uden meget synlige resultater.

Udflytningen af *statslige arbejdspladser* har regeringen allerede påbegyndt. 3.800 statslige arbejdspladser er besluttet udflyttet. Der har, ikke overraskende, været nogen utilfredshed blandt de berørte medarbejdere og især fra deres faglige organisationer. Den nævnte utilfredshed kan nok snarere fortolkes som en lidt for hurtig og måske ikke helt gennemtænkt beslutningsproces.

Det helt afgørende argument for udflytningen er som tidligere nævnt værdien af den infrastruktur, som så fortsat kan anvendes i stagnationsområderne, og derfor kan spares i vækstområderne, men jo i ganske høj grad også det helt naturlige forhold, at statens arbejdspladser selvfølgelig skal fordeles jævnt over hele landet i det omfang, det er fagligt muligt og hensigtsmæssigt.

Det gælder i høj grad også de statslige selskaber, og ikke mindst Danmarks Radio, som den stærke kulturbærende institution den er, eller burde være. Det nærmer sig det groteske, at den førende public service station, med en tvungen licensfinansiering på 3½ mia. kr. skal have hovedsæde i København med alle sine aktiviteter.

Lad os tage armslængdeprincippet bogstaveligt.

Det eneste der taler for København i relation til Danmarks Radio er eksistensen af Christiansborg, og det alene i relation til dækningen af regeringens og Folketingets politiske arbejde. Men lad endelig også koncerthuset blive hvor det ligger. Der er masser af koncertsale i provinsen hvor også DR's symfoniorkester kan spille.

Foreløbig skal kun sporten og vejrudsigten flyttes, henholdsvis til Århus og Ålborg. Men det virker allerede. Så såre det rygtedes, at sportsredaktionen skulle til Århus, begyndte AGF at vinde sine kampe. Og vejret har altid været bedre i Ålborg, fordi nordjyderne ligger i læ af de norske fjelde.

Kaare Dybvad foreslår, i sin ovennævnte bog, at man gør som i England, flytter hver 5. arbejdsplads ud i landet. Det svarer i Danmark til 14.000 egentligt statslige arbejdspladser og 5.000 fra de statslige virksomheder som f.eks. DR.

”Flyt dem til steder hvor der er den fornødne kvalificerede arbejdskraft og hvor de støtter op om beskæftigelsen i de lokale erhvervsspecialiseringer.”

Men gennemfør det over en længere periode, så der levnes tid til planlægning, også for den part i et evt. ægteskab, som måske også får brug for nyt arbejde på et nyt bosted.

Men hvorfor kun hver femte arbejdsplads?

Lad os dog fordele de statslige arbejdspladser i sin helhed ud over hele landet, så nogenlunde relativt i forhold til befolkningstallet. Vi gør ikke krav på flere, end der rettelig tilkommer os.

Og skulle det være således, at provinsen af geografiske grunde naturligt på nogen områder skal have en overvægt af arbejdspladser, ja så skal det selvfølgelig indgå i en evt. fordelingsnøgle –og omvendt. Jeg kunne da forestille mig at der er, og skal være, en overvægt af militært personel uden for hovedstadsområdet omfattende alle tre værn. Men nok lige så naturligt en overvægt af politi i hovedstadsområdet. Så lad endelig politiskolen blive i København, men flyt officerskolen til provinsen.

7. balancevurdering.

I Danmark var der i 2013, ifølge St. Årbog 2016, knap 286.000 arbejdssteder med i alt 2.846.000 job, svarende til 2.108.000 årsværk. De fordeler sig som vist i tabel 8 på størrelse og regioner.

Tabel 8. Arbejdssteder fordelt efter størrelse, branche og region, 2013.

| Branche | ----- Antal job på arbejdsstederne ----- | | | | | | |
|-----------------------------|--|--------------|--------------|--------------|--------------|-------------|-------------|
| | 1 | 2-4 | 5-9 | 10-19 | 20-49 | 50-99 | 100+ |
| Landbrug mv. | 17907 | 8164 | 2598 | 723 | 173 | 29 | 10 |
| Industri, forsyning mv. | 5751 | 4461 | 2629 | 2090 | 1664 | 688 | 552 |
| Bygge og anlæg | 13358 | 7394 | 3619 | 1906 | 1119 | 218 | 108 |
| Handel og transport | 21169 | 22570 | 13945 | 9131 | 5245 | 1096 | 637 |
| Info og Kommunikation | 7804 | 2732 | 1124 | 743 | 510 | 143 | 144 |
| Finansiering og forsikring | 2091 | 1205 | 910 | 580 | 332 | 116 | 112 |
| Ejendomshandel mv. | 9823 | 4657 | 1311 | 525 | 218 | 47 | 23 |
| Erhvervsservice | 26022 | 9320 | 3789 | 2182 | 1348 | 452 | 304 |
| Off. adm. undervisn. sund, | 11716 | 5388 | 5119 | 5671 | 5262 | 2262 | 1409 |
| Kultur, fritid, service mv. | 9988 | 5254 | 2821 | 1790 | 1140 | 202 | 108 |
| Uoplyst | 31 | 24 | 28 | 29 | 11 | 14 | 20 |
| Total | 125730 | 71257 | 37942 | 25377 | 17030 | 5233 | 3407 |
| I alt 285.985 | | | | | | | |
| Region Hovedstaden | 40190 | 21216 | 10811 | 7363 | 5423 | 1630 | 1390 |
| I alt 88023 | | | | | | | |
| Region Sjælland | 19557 | 10273 | 5076 | 3404 | 2179 | 630 | 325 |
| I alt 41442 | | | | | | | |
| Region Syddanmark | 25007 | 15312 | 8619 | 5708 | 3638 | 1168 | 638 |
| I alt 60090 | | | | | | | |
| Region Midtjylland | 28301 | 16402 | 8965 | 5994 | 4037 | 1235 | 743 |
| I alt 65680 | | | | | | | |
| Region Nordjylland | 12653 | 8030 | 4443 | 2881 | 1742 | 556 | 288 |
| I alt 30593 | | | | | | | |

Kilde: St. Årbog 2016, tabel 342.

Ca. halvdelen af alle arbejdssteder ligger i Jylland, medens ca. 30% befinder sig i hovedstadsområdet. Der udføres knap 2.9 millioner job på vore arbejdssteder. I gennemsnit er der således godt 10 job på hvert arbejdssted. Langt størstedelen af arbejdsstederne er imidlertid ganske beskedne. På 2/3 af arbejdsstederne er der under 5 job.

Dette gælder i ganske særlig grad i primærerhvervene landbrug og fiskeri, i bygge- og anlægssektoren og store dele af detailhandelserhvervene samt i dele af serviceerhvervene.

I industrien og den offentlige sektor finder vi den største andel af virksomheder (ca. 20%) med relativt store arbejdssteder på over 20 job pr. arbejdssted.

Primærerhvervene med tilhørende forædlingsvirksomheder udgør et solidt fundament for beskæftigelsen i landdistrikter og yderområder.

Og erhvervene har i Danmark, som tidligere nævnt, udviklet sig væsentligt over forventeligt hvad angår produktionsværdi og eksportandele.

Lægges hertil yderligere, at industrien i overvejende grad befinder sig i de små og mellemstore provinsbyer, samt den kendsgerning at store dele af serviceerhvervene, både private og offentlige, befinder sig i de områder hvor deres kunder er bosat, tegner der sig billedet af et land i nogenlunde beskæftigelsesmæssig balance.

Ledigheden i yderområderne er da heller ikke højere end i landet som helhed, snarere tværtimod som vist i tabel 6.

Denne tilsyneladende balance imellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft er imidlertid næppe stabil. Den er udfordret, som det hedder på nudansk.

Bygge og anlægssektoren, samt store dele af de indenlandske transporterherv, store dele af handel og serviceerhverv, og ikke mindst de offentlige institutioner er erhverv, som både kan og vil tilpasse sig befolkningsudviklingen og dens geografi. Det har de i det mindste gjort indtil nu, uanset om beslutningstagerne er offentlige eller private.

På en skala fra 1 til 5, fra lav til høj stabilitet, ville man antagelig kunne rangordne erhvervenes evne til modstå befolkningsændringer som vist nedenfor, uden at der af den grund ligger nogen dokumentation til grund for denne vurdering ud over egne antagelser.

| Erhverv: | Balancevurdering |
|--------------------------------------|------------------|
| Landbrug, fiskeri og råstofudvinding | 5 |
| Industri/vareproduktion | 4 |
| Bygge- og Anlægssektoren | 3 |
| Kommunale/regionale institutioner | 3 |
| Transport, handel og service | 2 |

Modsat Tyskland, har mange især større virksomheder i Danmark en forkærlighed for at placere deres hovedsæder adskilt fra den fysiske produktions arbejdssteder, og næsten altid i hovedstadsområdet.

Det kan der bestemt være gode grunde til. Nærhed til Kastrup Lufthavn, nævnes ofte. Nærhed til forskningsmiljøer og andre især naturvidenskabelige institutter nævnes også. Men også nærhed til centrale ministerier og styrelser spiller en rolle i forbindelse med lobbyarbejde mv. Det vender vi tilbage til.

Især ét forhold forekommer urimeligt, og som ville kunne ændres ganske enkelt, men nævnes sjældent i debatten.

Det er den omstændighed, at den del af *aktieselskabsskatten* som tilfalder kommunerne (11 %) som minimum burde tilpasses på en sådan måde, at den fordeles til kommunerne i forhold til den geografiske placering af virksomhedens arbejdssteder, og ikke, som i dag, i det væsentlige tilfalder den kommune, hvor hovedsædet ligger.

I videre forstand burde man overveje at give hele eller en større del af aktieselskabsskatten, på i alt ca. 55 mia. kr. fordelt på knap 70.000 selskaber, til kommunerne. Det ville være et særdeles kraftigt incitament for kommunerne til at servicere det lokale erhvervsliv med god og ikke mindst hurtig professionel betjening i henseende til planlægning, byggesagsbehandling, arbejdskraft og evt. ny bosætning.

Forholdet kan muligvis overvejes i forbindelse med en ændring af udligningssystemet, såvel det mellemkommunale som det statslige, som der ifølge regeringsgrundlaget er lagt op til.

8. KL's Forslag til ændring af planlovene.

Kommunernes Landsforening har i marts 2015 udsendt et forslag, som lægger op til en friere organisering af den fysiske planlægning med i alt 32 konkrete løsningsforslag herfor.

Her skal alene omtales de forslag, som i særlig grad berører udkants- og yderområderne.

I det væsentlige handler de imidlertid alle om at tilstå kommunerne større politisk råderum i forbindelse med planlægningen for vore byer, for det åbne land samt for vore kyster.

I forordet hedder det: ”At de nævnte løsningsforslag indeholder helt konkrete bud på hvordan planloven, miljøbeskyttelsesloven og naturbeskyttelsesloven kan ændres, så kommunerne mere målrettet kan sikre lokal vækst og udvikling, samt en bedre balance i Danmark. Målet må være en planlægning der passer til nutidens og fremtidens udfordringer, og som forholder sig til hvad vi vil med vore byer, landskaber og landområder, samt vore kyster og strande.”

”Man efterlyser et langt større lokalpolitisk råderum på planområdet. Man vil en planlægning der regulerer hvor der skal reguleres, nemlig i vækstområderne, og understøtter de områder hvor der er stagnation eller ligefrem tilbagegang. Ikke mindst udviklingen af nye indkøbsmønstre, med internethandel, både indenlands og over grænser, samt anvendelsen af såkaldte big data, afspejler en forbrugeradfærd og et forretningsmønster, som er ganske anderledes end for blot 8-10 år siden.”

Jeg er i det store og hele enig i KL's indsigelser, vel vidende at både kommuner og regioner siden kommunesammenlægningen har optrådt præcis så centralistisk, som der fra folketingets side var lagt op til i denne forbindelse. Og langt mere end godt er.

De centrale indvendinger imod planlovenes snærende administration er for undertegnede især 2 forhold.

For det første, at vi lever og arbejder i et markedsøkonomisk samfund, hvor der er logiske økonomiske grænser for hvilke investeringer private

virksomheder kan og vil foretage. Derfor bliver der ikke anlagt noget Bilka på Samsø, og ej heller i Skagen, hvis det skulle vise sig at de lokale kommunalbestyrelser blev grebet af storhedsvanvid.

Og, som det andet, at kun de kommunale politikere, med deres egne nære befolkninger til at bide dem i haserne, er de eneste, der kan træffe demokratisk rigtige beslutninger i lokalområderne, beslutninger som understøtter lokalområderne i stedet for at skade dem. Og den vurdering kan være meget forskellig fra område til område.

Det er folkestyrets inderste kerne, hvad enten vi taler om kommunalbestyrelser, regionsråd, folketinget eller folkekirken for den sags skyld. Demokrati er den skikkeligste måde at være uenig på, som vi har hørt det fra Løgstrups mund.

Et par eksempler.

Øen Mors har 170 km kystlinje. Der bor ca. 20.000 mennesker på øen. Det giver 8½m kyst pr. indbygger, stort set uberørt og meget smuk kuperet natur. Der er kun 2 små sommerhusområder på øen, med i alt ca. 400 huse. Og eneste egentlige kystby er Nykøbing med ca. 10.000 indbyggere. I region Hovedstaden er der 602 km kystlinje til i alt 1.750.000 mennesker. Det giver knap 35 cm kyst pr indbygger, allerede tæt bebygget stort set over alt. Eneste større undtagelse er på Vestamager, syd og nord for Kongelunden, men hvor der netop medio juni ifgl. Berlinske Tidende for den 19 juni er udskrevet en arkitektkonkurrence, med –efter erindringen– fire indbudte firmaer, om bebyggelse af Vestamager. Det er imidlertid ikke Københavns Kommune der har bestilt forslagene, men Københavns Havn! I en eller anden forstand synes moralen åbenbart at være, at hvor natur, kyster og strande er noget nær fraværende, eksempelvis også på Amagers østkyst, administreres planlovene væsentligt lempeligere end der, hvor der er væsentlig mere natur.

Og et skrækeksempel mere. Man har fået den opfattelse, at der i dette land skal kunne opføres kystnære havvindmøller indtil 3 sømil fra land, svarende til godt 5½ km.

Begrundelsen er, at mange af vore kyster er lavvandede områder. Det reducerer opførelsesomkostningerne betragteligt og forlænger

afskrivningsperioden i forhold til opførelse i et stormomsust og noget dybere Vesterhav med mere saltholdigt vand og luft. Møllerne er planlagt med højder på indtil 200 m. Fornuftigt nok i sig selv.

En markant og tydelig forestilling om møllernes synlighed kan man erhverve sig, ved næste gang man passerer Storebæltsbroen da at gøre holdt, hvor broen bliver landfast med Sjælland, f.eks. ved betalingsanlægget på Korsørsiden. Herfra er der ret præcist 3 sømil til broens vestligste pylon (den fjerneste set fra Korsørsiden) Disse pyloner er 242 meter høje, lad os bare sige 250 m med diverse master og søde juletræer på toppen i december. Med andre ord er de foreslåede havmøller 50 m, svarende til 20%, lavere end den fjerneste pylon, når man ser mod fynssiden.

Synsindtrykket afslører en overvældende nærhed til land. Et land hvor de højeste tinder aldrig når 200 m, og sjældent ligger ved kysterne, Møn undtaget.

En sådan sag bør helt entydigt kunne afgøres definitivt af den lokale befolkning, dvs. den eller de stedlige kommunalbestyrelser. Der er jo trods alt ikke tale om livstruende beslutninger, om end vindmøller for mange næsten har erhvervet sig status som den hellige gral.

At flytte planlovskompetencen til kommunerne indebærer jo ikke ændringer i hverken metoden eller vedtagelsesprocedurerne, med høringsfrister, ankeinstanser og andet.

Og det må ligge lige til højrebenet, at flytte såvel miljøstyrelsen som plan- og naturstyrelsen ud i de byer og den natur som de skal kære sig om, næste gang der skal udflyttes statslige arbejdspladser.

I skrivende stund, medio juni, har regeringen foreslået at opgive tanken om kystnære havvindmøller i forbindelse med en ophævelse af PSO-afgiften. Aktuelt med en blandet modtagelse af forslaget hos de i denne sammenhæng bærende partier, Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti. Det kunne måske have været undgået, ved at overlade beslutningskompetencen til de berørte kommuner.

8b. Udvalgte forslag fra KL til planlovsændringer i det åbne land og ved kysterne.

KL: ”*Danmark i vækst og balance -32 konkrete løsningsforslag for den fysiske planlægning, marts 2015*”.

Det åbne land:

- Forslag 24: Udpegning af omdannelseszoner i det åbne land med mere lempelig regulering. Indebærer at en række byggerier og tiltag, der ikke kan tillades i dag, skal kunne tillades inden for udpegede omdannelsesområder. Vedrører især ændrede grænser for udvidelser og forskydninger af landsbyer, udstykning og jordfordeling der muliggør byggeri længere væk fra landsbyen, ombygninger og tilbygninger til eksisterende boliger i det åbne land og boligernes størrelse.
- Forslag 26. En bredere vifte af erhverv i det åbne land. Med den givne strukturudvikling i landbruget som baggrund, er der et voksende lokalpolitisk ønske om, at forbedre muligheder for etablering af andre erhverv end landbrug i landzonerne.
- Forslag 27. Længerevarende landzonetilladelser med ret til genopførelse af bygninger. Som planloven er i dag bortfalder byggeretten som udgangspunkt senest 3 år efter, at et hus er nedrevet. Ofte har ejeren en forventning om, at byggeretten på sigt vil have værdi. For at bevare byggeretten nedrives ellers faldefærdige huse ikke i det omfang de burde.
- Forslag 29. Nye muligheder for udvikling af de bynære strande og havne. Det understreges at kommunerne ønsker de åbne kyststrækninger bevaret som den store værdi de har for såvel de lokale borgere som turister. Kystbyers strandområder og havnearealer skal imidlertid bindes bedre sammen med mulighed for at anlægge strandpromenader, ferie- og fritidsanlæg, bispisning samt boliger ved at inddrage tiloversblevne moleanlæg med bygninger, pakhuse, fiskeskure mv. Naturbeskyttelseslovens strandbeskyttelseslinje foreslås afløftet for disse områder.

Kyst og strand.

- Forslag 30. Begrænsninger i kystnærhedszonen har konsekvenser for flere især mindre byers muligheder for enten at sanere, omdanne eller udvikle sig. Især i

de kommuner hvor den overvejende del af kommunens areal er placeret i kystnærhedszonen. Som eksempel vises Frederikssund. Der anvises flere veje til løsning af problemet. Der ønskes meget naturligt flere muligheder for at udvikle og omdanne sig, uden krav om særlig begrundelse for kystnær lokalisering.

- Forslag 31. Flere små faciliteter der understøtter natur- og friluftsliv ved strandene. Opbevaring af friluftsgrej, fiskeruser, småbåde, kajaker, anlæg af shelters, grill-plads, toilet m. vand mv.
- Forslag 32. KL foreslår at der igangsættes en dialog med regeringen om realiseringen af dennes ”Vækstplan for turisme”.

Alt i alt gennemtænkte og afbalancerede forslag der kan handles på.

KL har den meget naturlige praksis ikke at fremsætte forslag, som der ikke er enighed om i bestyrelsen. Sådan må det nødvendigvis være i en landsorganisation, som skal repræsentere alle kommuners interesser. Det kan derfor også være spændende at se på, hvad KL ikke har foreslået, uden dermed at sige at der behøver at være nogen uenighed herom i bestyrelsen.

To forhold falder i øjnene. For det første at der ikke gøres bemærkninger om den såkaldte sommerhusregel. Og for det andet at trafikinvesteringer ikke nævnes.

1.Sommerhusreglen.

I Danmark må udlændinge ikke erhverve fast ejendom til beboelse med mindre de tager fast bopæl på ejendommen. Reglen blev særlig aktuel i forbindelse med vores tiltræden til EF i 1972, fordi det Europæiske Fællesskab og den senere Union har en bestemmelse om EU-borgeres ret til erhvervelse af ejendom uden bopælspligt hos hinanden. Men Danmark er ikke omfattet af denne bestemmelse, primært med henvisning til vort lands geografiske lidenhed.

To ting kan man imidlertid undre sig over ikke er muligt i dag. For det første at kommunerne efter egen bestemmelse ikke selv kan ophæve den planlovsbestemte skelnen mellem sommerhusområder og byområder, således at alle og enhver kan benytte sit sommerhus som helårsbeboelse hvis man vil, eller leje det ud for en længere periode hvis man vil.

Hidtil har det været således at pensionister, der har ejet et sommerhus i mere end 8 år, kan bebo det helårs uden at spørge om lov. Denne regel er nu foreslået ændret til kun 1 år.

Det må forudsætningsvis også antages, at helårsudleje af sommerhuse til pensionister også vil kunne lade sig gøre, herunder også til udlændinge.

Begge dele vil understøtte omsætningen i et givet område samt skatteindtægterne til beliggenhedskommunen.

Egentlige landhuse, dvs. ensomt beliggende huse eller småklynger af huse i eller uden for landsbyerne burde der derimod åbnes op for salg af, også til udlændinge uden bopælspligt. Mange af disse huse er i ringe stand, ofte ubeboede og antageligt usælgelige, men ikke alle.

Kombineret med en ophævelse af reglen om at byggeretten bortfalder senest 3 år efter nedrivning, vil der antagelig vise sig mulighed for at sælge enten et hus eller en byggeret, afhængig af husets tilstand, til udlændinge.

Kommunerne har næppe fælles interesser på dette område, og netop derfor skal afgørelsen ligge lokalt.

I Nordjylland, som jeg kender bedst, er ikke mindst mange nordmænd interesseret i at erhverve fast ejendom i Danmark. Og spørger man hvorfor, er svaret oftest, at vi jo taler samme sprog, har den samme kultur og så er der ingen bjerge i Danmark. Vide horisonter, åbne landskaber og badestrande overalt, er gode midler imod "fjeldkuller". Og går man op på Sörlandets relativt høje kystfjelde, 3-400 m over havets overflade, kan man på en god dag se til Danmark, ca. 60 sømil på de korteste stræk.

Set med danske øjne kunne det gustne overlæg være, at Norges BNP som nævnt tidligere er noget højere end det danske. En målrettet markedsføring på disse præmisser kunne gøre om ikke underværker, så dog bidrage til at lette antallet af tomme huse eller grunde med en byggeret.

I de kommuner, vi her har i tankerne, er det ikke ualmindelig at mere end 10 % af alle huse i kommunen henligger ubeboet.

Der bør også åbnes op for nye boformer i landdistrikterne, som delvis foreslået af KL. Den grønne bølge breder sig og der er mange der gerne vil

prøve et ”bonderøvsliv” på landet. I småkollektiver med en hektar jord eller to til et par heste, lidt frilandsgrise, gæs og høns, og kål i lange baner. I egne boliger, men i et fællesskab om ”det grønne”, og måske et par debiler. En moderne husmandsbevægelse. Men næppe placeret midt i landsbyen eller ved trafikerede veje. Lidt af vejen, i et skovbryn med læ, en 6-8 huse samlet i et moderne kollektiv hvor fællesskabet er afbalanceret med friheden til også at være sig selv.

2. Trafikinvesteringer.

Gode transportforbindelser mellem landsdelene, samt ud og ind af landet, er vigtigt for alle, uanset om man cykler, kører i bil eller benytter et tog. Især for virksomheder og erhvervsaktive personer spiller gode trafikløsninger en vigtig rolle. Det gælder over hele landet.

Trafikinvesteringer i Danmark er imidlertid ofte uforudsigelige og sjældent velplanlagte. Man har indtrykket af, at det er en politisk handelsvare, en blanding af ”hold kæft bolsjer” og ”strøelse” af den slags man glatter ud med, hvis man er i en klemme, eller kvitterer for, når man skylder politisk.

Men måske med en vis grund. Landsdækkende trafikinvesteringer blev tidligere henført under Ministeriet for Offentlige Arbejder, som varetog trafikopgaver, telegraf- og telekommunikation. Ministeriet blev oprettet allerede i 1892, og det blev nedlagt i 1987, hvor det blev til Trafikministeriet.

Dette ministerium og dets ministre var, især i årtierne efter anden verdenskrig, meget keynesiansk i sin tilgang til offentlige investeringer. De skulle fortrinsvis gennemføres i nedgangsperioder med manglende efterspørgsel i samfundet og heraf følgende relativ stor arbejdsløshed. Det stimulerede beskæftigelsen i overensstemmelse med John Maynard Keynes tankegang, der blev formuleret første gang i 1936. Og modsat i opgangstider.

Denne måde at afbalancere den økonomiske politik på er nærmest ikke eksisterende i dag. Hvis vi havde ført keynesiansk økonomisk politik i 2006-2008 og bremset opsvinget, og til gengæld sat ind i 2009-2010 med at stimulere økonomien ville ikke så lidt have været til det bedre i dag. Men man gjorde nærmest det stik modsatte. Der blev skruet op for alle

økonomiske haner i midt-nullerne, for det gik jo over stok og sten, så vi havde råd til det hele, også trafikinvesteringer.

I nullerne blev der netop skruet op for 2 store og dyre projekter.

Femernforbindelsen, en vej og banetunnel til i dag anslået 64 mia. kr. og Kattegatforbindelsen til anslået mellem 100- og 130 mia. kr. og noget senere, da oliepriserne toppede, projekter under den såkaldte Togfond for 28.5 mia. kr. Togfonden skulle finansieres af oliemilliarder. Her er priserne imidlertid faldet, og indtægterne allerede i dag reduceret til det halve. Det har imidlertid ikke hindret et flertal uden om regeringen i at stille krav om, at de oprindeligt planlagte projekter under togfonden gennemføres, hvis regeringen da ellers ønsker at fortsætte. Det bringer næsten mindelser om fodnotepolitikken under den kolde krig.

Femernforbindelsen har i dag en døgntrafik på ca. 8-9.000 biler. Det har den to-sporede Sallingsundbro mellem Mors og Salling også, og der er aldrig kø! Trafikspringet anslås til noget under 50 % for Femern-tunnelen. Om Kattegatforbindelsen vides intet med sikkerhed. Men at trafikken hentes fra "den ledige" Storebæltsbro og færgerne, forekommer at være ret klart.

En bro skal stå færdig den dag forrentning, afskrivning og drift af broen er et mindre beløb end det tilsvarende for færgerne plus drift. Det vil vare ganske mange år, om nogensinde og da især for Kattegatforbindelsen.

Både Femernforbindelsen og Kattegatforbindelsen er, efter min opfattelse, blevet indhentet af udviklingen. Især den kommende tilstedeværelse af tyske højhastighedstog, de såkaldte ICE-sprinter tog, vil overflødigøre disse broforbindelser. Disse tog er i dag sat ind imellem bl.a. Hamburg og Frankfurt, Hamburg-Berlin og Berlin-Køln. Hamburg-Frankfurt, som er mest interessant for dansk erhvervsliv, kan i dag benyttes til Frankfurt på under 2 timer til en merpris af kun 12 euro.

Men der kommer med garanti ingen højhastighedstog til Puttgarden. Ikke engang en motorvej er vi blevet lovet. Og Tyskland har klogelig sagt nej tak til at deltage i finansieringen af en Femernforbindelse.

De tyske højhastighedstog vil styrke erhvervslivet i Jylland og Fyn betragteligt, fordi vejen ud i verden i endnu højere grad kommer til at gå over Hamburg og videre til lufthavnen i Frankfurt. Ja måske man skulle

overveje en lille 3-sporet lavpris motortrafik-vejbro over Fynshav til Als, der jo nu er blevet motorvejsforbundet med det østjyske motorvejsnet. Også som en slags afbigt overfor de rigtige sønderjyder.

Frankfurt er interessant fordi det er Tysklands og EU's finansielle centrum. Og byen har af samme grund derfor også en af Europas absolut største lufthavne, med faste forbindelser til stort set alle verdens vigtigste storbyer. Det har Kastrup ikke og får det heller aldrig.

Alle vore fortvivlede trafikprojekter oplyses at skulle binde Danmark sammen, styrke sammenhængskraften både på kryds og på tværs, og med vore nabolande. De markedsføres som grønne projekter, der reducerer CO₂-udledningen fordi rejsetider reduceres, qua sparede kilometer og større hastigheder!

Undertiden markedsføres de også som beskæftigelsesfremmende. Det er de dog kun i byggeperioden. Når broerne er færdige, leverer de deres transportydelse pr. automatik. Det giver ingen direkte beskæftigelse, men nok indirekte. Spørg blot i Nyborg og Korsør.

Dansk trafikpolitik minder mest af alt om en sang fra de varme lande.

Så er der nok mere ræson i at stille nogle helt andre spørgsmål:

3. Småøerne.

- Hvorfor skal det være gratis at komme til Rømø medens det koster at komme til Fanø, hvor der tilmed bor 5 gange så mange mennesker. Eller er det netop derfor?
- Hvorfor skal det være gratis at komme til Falster, medens det koster at komme til Bornholm, endskønt Bornholm er større end Falster.
- Eller gratis til Mors, både mod nord og syd, medens det koster til Fur, hvor der både ligger moler-industri og et mikrobryggeri.
- Og hvorfor skal Hans der kommer fra Ærø og skal til gymnasiefest i Svendborg sammen med sin skolekæreste Grethe der kommer fra Langeland, ikke bare tidligt hjem, men han skal også selv betale for turen, medens hans kæreste kan feste igennem til den lyse morgen, og så smutte gratis hjem til Langeland i farmands bil? Uha, verden er uretfærdig.

Der bor knap 60.000 mennesker på vore ikke-brobetjente øer. Det er dog noget. Det er nogenlunde som på Grønland og noget mere end på Færøerne, hvor der bor 48.000. Områder, som vi for øvrigt heller ikke har behandlet særlig hensynsfuldt.

De betjenes med færger, og det kan næppe være anderledes. Til nedsat pris for øboerne, men ret dyrt for alle andre. Befolkningstallet falder år efter år på disse øer. Befolkningerne hører oftest til de mindst tjenende, bortset fra Fanø, og arbejdsløsheden ligger markant over landsgennemsnittet. Men de har et liv – alle som én, og de ville garanteret gerne arbejde, hvis der var arbejde af få.

Et vigtigt erhverv på mange øer er turismen. Helt banalt dette, at nogen gerne vil besøge deres altid smukke øer. Spise middag på havnen og drikke et glas øl fra det lokale mikrobryggeri, eller måske ligefrem holde en sølvbryllupsfest på badhotellet, med overnatning og hele pibetøjet. Det skal selvfølgelig være gratis at komme frem og tilbage fra sådanne øer, på samme måde, som det er for befolkningen på de brofaste øer. Det understøtter bosætning og erhvervsliv.

4. De store broer.

Man bør imidlertid også revurdere takstpolitikken på de to store broforbindelser over Storebælt og især Øresund.

Broer slides ikke af trafikken på broen. Det er ganske ubetydeligt i forhold til det slid eller den ødelæggelse som vind og vejr forårsager.

Derfor bør det være gratis at benytte dem, så længe der er ledig kapacitet på broen. Og det er der, især på Øresundsbroen. Det giver det største samfundsøkonomiske udbytte af broerne. Især svenske trafikøkonomer har argumenteret herfor – også i danske medier.

Københavnsområdet ville vinde ved en ”åbning” af Øresundsbroen. Det ville afbalancere såvel arbejdsmarkedet som boligområdet i Øresundsregionen, med forventeligt lavere stigninger på især boliger i Hovedstadsområdet, og som i skrivende stund på ny er ved at løbe løbsk.

At man tager en pris for at komme over de store broer er et typisk

hold-kæft-bolsje til den del af befolkningen, som ikke har en bil. Og dem er der efterhånden ikke mange af.

Broernes virkelige pris er ikke de kroner de har kostet, men den alternative produktion man er gået glip af ved at bruge pengene, og dermed produktionsfaktorerne, som man har gjort. Det kan der i det mindste argumenteres for, så længe broerne ikke udnyttes fuldt ud.

Først når man når kapacitetsgrænsen, 40-50.000 biler i døgnet, skal man begynde at kræve penge for benyttelsen, og da primært i myldretiden.

Som nævnt, trafikinvesteringer er en politisk handelsvare, og har nok altid været det, lige siden Jens Otto Krag som statsminister besluttede sig for at gennemføre omfartsvejen ved Randers som en rigtig motorvej. Den kun anden motorvejsstrækning i Danmark dengang tilbage i slut 60-erne.

J.O.Krag var valgt i Randers. Fint nok.

Ja man fristes til gå endnu længere tilbage i tiden, dengang folketingsmand J.K. Lauritzen (V) udtalte de berømte ord: ”Næst efter kønsdriften, er –af de menneskelige drifter- jernbanedriften den der sætter de fleste lidenskaber i bevægelse.” Det var før IC4-togenes, broernes og motorvejenes tid. Vi skriver år 1900.

Meget præcise ord må det nok siges, men i en eller anden forstand også meget opløftende, ja meget danske vil jeg mene. Alt er ved det gamle. Den historiske sammenhængskraft er intakt, på godt og -mindre godt!

9. Undervisning, uddannelse og arbejdsmarkedet.

1. Skoler og undervisning.

Det er en helt afgørende forudsætning for at familier vil bosætte sig i udkantskommunerne og især på vore mellemstore og mindre øer, at deres børn har fuldt så gode muligheder for at modtage almindelig undervisning og uddannelse som alle andre børn i Danmark har det.

Det er, i almindelighed sjældent noget problem til og med 9-10 klasse, om end mange kommuner har gjort det svært for sig selv ved at centralisere folkeskolerne. Og selv om der er gratis skolebus, kan ventetiderne godt

være lange, hvis den fodboldtræning, man måske skal nå efter skoletid ligger i den anden ende af kommunen.

Men så må man gøre som på ”oprørsøen” Mors, benytte friskolerne, som ikke sjældent befinder sig i tidligere folkeskolebygninger. Eller måske ligefrem som Bertel Haarders forældre, benytte hjemmeundervisning.

Der er desværre ikke altid et godt forhold imellem den kommunale folkeskole og den private friskole. Det er simpelthen for dumt, når man betænker hvor afgørende nære og gode skoletilbud er for tilflyttere, men også for de fastboende.

Man må lære at komme til rette og hjælpe hinanden! Især skal kommunen lære at samarbejde med friskolerne og forældrene om at arrangere hensigtsmæssige skoledistrikter.

Friskolebørns forældre betaler den samme kommuneskat som folkeskoleforældre. Og alt andet lige sparer kommunen det abonnement som friskoleforældrene betaler for deres børn, ligesom friskolebørn, som alle andre børn, indgår med betydelig vægt i det efter objektive kriterier tildelte statstilskud.

Der er imidlertid ikke noget mindstemål for små sko her!

Et særligt problem, som især de færgebetjente øboer har, er dette, at der efter 9. klasse sjældent findes yderligere uddannelses tilbud på øen.

Bornholm er stor nok til at have de fornødne videreuddannelsesmuligheder til børn og unge også efter 9. klasse. Men det er Samsø og Læsø ikke.

Børn fra sådanne øer burde derfor have mulighed for vederlagsfrit at tage imod en kollegieplads eller en kostskoleplads på en uddannelsesinstitution, hvor den videre uddannelse findes, som de måtte ønske, og tilhørende transport frem og tilbage fra hjemmet én gang om ugen. Det skal gælde for 3 år, og det hvad enten det er på Sorø Akademi eller et på et praktikcenter i Odder.

Med erhvervsuddannelsesreformen *Flere og bedre faglærte* har Ministeriet for Undervisning, Børn og Ligestilling ansvaret for at gennemføre en udbudsrunde for erhvervsuddannelser med virkning fra den 1. august 2017. Regionerne har i denne sammenhæng en koordineringsopgave i forhold til at sikre tilgængeligheden til erhvervsuddannelser og

praktikcentre. Men det er kommunerne, herunder ø-kommunerne, som må være opmærksomme på, at deres unge indbyggere får en ligeværdig chance. Det kan både ansues som et indlysende velfærdsgode og en konkurrenceparameter for bosætning.

Jeg synes også det ville være rimeligt at tilstå udlandsdanskere de samme rettigheder som danskere, bosiddende i Danmark, har. Udlandsdanskere er et nærmest fredløst folkefærd. De har ingen rettigheder i Danmark, alene fordi de ikke betaler skat i Danmark. Men de slider jo heller ikke på den sociale, sundhedsmæssige eller tekniske infrastruktur. De har ingen stemmeret, endskønt de er danskere, læser danske medier, og opdrager deres børn som dansktalende. Kun udstationerede i offentlig tjeneste bevarer deres rettigheder.

Hvis de eller deres børn nogensinde kommer tilbage til Danmark igen, er sandsynligheden for, at de kan bidrage til samfundet nok noget over middel, er det mit gæt. Men vi vender dem ryggen, og det risikerer vi, at de måske også beslutter sig for en dag. Det er simpelthen for dumt!

Jeg erindrer at JP's korrespondent Jan Lund, med base i Singapore, forud for det seneste folketingsvalg havde en "kommentar" herom på de lyserøde sider. Han fremhævede netop faren for, at lysten til nogen sinde at vende tilbage mistes.

2. Uddannelse og arbejdsmarked.

De videregående uddannelser skal især vurderes i relation til arbejdsmarkedet. Måske endda i en sådan grad, at det er virksomhederne, herunder de offentlige, som bestemmer indholdet af uddannelserne. Set med de dygtige elevers/studerendes øjne tror jeg ikke det er afgørende, hvor de, efter folkeskolen, videre uddannelsessteder er beliggende, hverken for selve studievalget eller for hvilket niveau man vil videreuddanne sig på.

Hermed menes, at hvis en studerende ikke kan optages på sit ønskede uddannelsessted, vælges hellere et andet uddannelsessted frem for et andet studium. Men der er givetvis undtagelser. Det forklarer måske hvorfor både Aarhus og Aalborg universiteter har filialer i København.

Beliggenheden har derimod et klart egnsudviklingsmæssigt og strategisk perspektiv for erhvervslivet, primært for produktionserhvervene.

Man kan så mene, at hvis de studerende primært er interesseret i uddannelse og mindre hvor i landet den tilbydes, ja så havde man måske ikke behøvet at centralisere så voldsomt som det er set i de seneste årtier. Det kan jeg ikke afgøre, fordi en række andre faktorer også spiller ind. Nærhed til beslægtede studie- og forskningsmiljøer især.

Panuminstituttet, der er et forskningscenter for udvikling af medicin, ligger for mig at se fornuftigt placeret som nabo til Rigshospitalet og nær de øvrige universitetshospitaler i Hovedstadsområdet, samt de fleste farmavirksomheders forskningsafdelinger.

Derimod føler jeg mig ikke overbevist om, at Danmarks Tekniske Højskole i sin helhed nødvendigvis behøver at ligge i Lyngby. Det nævner jeg med henvisning til, at de erhverv som man knytter an til ikke i særlig høj grad befinder sig i Hovedstadsområdet. Og da især ikke efter at Landbohøjskolen er sammenlagt med DTU.

Den dansk-sydslesvigske forfatter Willy-August Linnemann (1914-1985) har i sin essaysamling *"Sydslesvigs Fremtid"* fra 1972, argumenteret for at Danmark burde anlægge et universitet i Sydslesvig, primært af hensyn til de dansksindede sydslesvigere, på samme måde som man har anlagt et stort og velfungerende dansk gymnasium i Flensborg –Duborgskolen, men som selvfølgelig ikke er forbeholdt dansksindede. Tilsvarende findes et tysk gymnasium i Åbenrå.

Linnemanns begrundelse er primært, at universiteter er kulturbærende og kulturbrydende. En slags spydspids for kulturen, som jeg forstår det. Han henviser især til at Sverige meget bevidst anlagde universitetet i Lund i 1666, kun 8 år efter at Danmark mistede Skåne, Halland og Blekinge til svenskerne efter Roskildefreden i 1658.

På Lunds Universitets hjemmeside oplyses, at man i dag har 47.000 studerende, fra hele verden, og 7.500 lærere, herunder ikke så få danske både studerende og lærere. Universitetet oplyses at være ranglistet i top 100 i internationale sammenligninger.

Det kan altså godt lade sig gøre. Så måske vi i 350-året for Lunds Universitet grundlæggelse skulle gå i svenskens fodspor og anlægge et universitet i eller nær Sydslesvig.

Det ville være interessant, og især hvis man anlagde et Teknisk Universitet, måske kombineret med noget Handelshøjskole-uddannelse. Af flere grunde.

- Tysk industri er større og stærkere end dansk industri. Kan mange ting som danske virksomheder kan lære af –men også omvendt. Især har vi slet ikke udnyttet det potentiale som befinder sig i den sydlige del af Tyskland.
- Med formodet lige så mange studerende fra Tyskland som fra Danmark, ja måske flere, og også gerne fra andre lande, f.eks. de tidligere østeuropæiske lande, ville der være basis for at skabe et enestående netværk mellem danske og tyske studerende og senere ansatte i fremtidens højteknologiske virksomheder, og som i stigende omfang også skal finde vej til det tidligere Østeuropa. Ja måske man ligefrem af denne vej kunne lokke ingeniører, en skattet mangelvare i danske virksomheder, til Danmark af ”bagvejen”.
- Opstarten kunne ske i et samarbejde mellem DTU og Universitetet i Kiel, som har et naturvidenskabeligt fakultet. DTU skal på ingen måde nedlægges. De gør det godt. Men man kunne nok finde nogle undervisningsområder og forskningsfelter på DTU og i Kiel som ville kunne få mere luft under vingerne, eller måske ligefrem ville vinde ved et sådant samarbejde og større organisatorisk nærhed til industrivirksomhederne.
- Der er allerede i dag et fortrinligt samarbejde mellem Region Syd og Landsdelsregeringen i Kiel. Den i forvejen internationalt berømmede Bonn-deklaration fra 1955 ville blive yderligere cementeret.

Et sådant Slesvigsk Teknisk Universitet kunne fint placeres, enten på sydsiden, med udsigt til Danmark/Nordslesvig, eller på nordsiden, med udsigt til Tyskland/Sydslesvig, af Flensborg Fjord. Alene i Flensborgområdet bor knap 100.000 mennesker.

Personligt ville jeg foretrække sydsiden. Borgmesteren i Flensburg er netop nyvalgt fra det danske mindretal, og så kunne en placering på sydsiden måske rette op på den katastrofale nedprioritering af det tyske sprog i danske skoler, gymnasier og handelsgymnasier.

3. Det fragmenterede arbejdsmarked.

Arbejdsmarkedet bliver i stigende grad fragmenteret, nok mest i den private sektor. Tidligere tiders mere skarpe faggrænser nedbrydes i takt med at nye kompetencer opstår og efterspørges. Der bliver flere projektansatte og free-lance ansatte, ofte i kreative sammenhænge. Videnskønomiske løsarbejdere har nogen kaldt det. Hyret og fyret, næsten som havnearbejdere i gamle dage, når et skib lagde til kaj og skulle losses.

Fritid og arbejdstid smelter sammen. Faste ansættelser bliver mindre almindelige, og stress-niveauet stiger antagelig.

Det er givetvis en udfordring i mange sammenhænge, både for den enkelte og for samfundet. Det stiller nye krav til arbejdsformidling, dagpengesystemet, bosætning og basen hvorfra den enkelte arbejder eller udgår. Det vil også være en udfordring for udkantsområderne, både positivt og negativt. Om de fortrinsvis vil bo i de store byer eller i yderområderne er meget svært at sige. Der kan argumenteres for og imod begge veje.

Men de kommuner der først finder ud af at skabe kreative miljøer, eller endnu mere kreative miljøer, for disse mennesker, vil selvfølgelig få et forspring.

Folkemødet på Bornholm kunne være en sådan igangsættende øjenåbner. Det samme kan siges om Kulturmødet på Mors, om end i mindre målestok.

4. Løndifferentiering.

Det er ikke usædvanligt at møde det argument for centralisering af de offentlige opgaver, at det er svært at skaffe kvalificeret arbejdskraft i yderområderne.

I Region Midt oplyses det til eksempel, at der samlet set er praktiserende læger nok til at dække hele regionen, der som tidligere nævnt omfatter 1/3

af landets areal. Men det er ikke desto mindre meget svært at skaffe praktiserende læger til yderområderne i den vestlige og nordvestlige del af regionen. Til gengæld er der overskud i de store byområder i den østlige del af regionen, især Århus hvor de fleste nok også uddannes.

Dette problem burde imidlertid ikke være svært at løse. Når der er mangel på arbejdskraft, eller en hvilken som helst anden vare, dvs. når efterspørgslen er større end udbuddet, så stiger prisen på den manglende arbejdskraft indtil ubalancen er neutraliseret. Omvendt hvis udbuddet er større end efterspørgslen. Det er noget nær en naturlov.

Praksislægenes takster/lønninger forhandles centralt imellem Danske Regioner og de praktiserende lægers organisation PLO. Og der må man selvfølgelig kræve, at aflønningen af praksislæger i yderområderne stiger indtil ubalancen er genoprettet. Men det gør hverken Danske Regioner eller PLO. Samme takster overalt synes at være mantraet for begge parter.

Man kunne selvfølgelig også genoprette ubalancen ved at sætte taksterne ned i de store byområder, indtil tilstrækkelig mange rejser til yderområderne.

Man skal sikkert gøre begge dele. De takstforhøjelser som er nødvendige ude vest på, skal selvfølgelig finansieres ved takstnedsættelser i de store byområder. Og da mangelproblemet højst drejer sig om 10% af det samlede antal praksislæger, vil der altså være 90 % der skal deles om finansieringen af "lønforhøjelsen" til de 10 %. Det kan ikke være svært, endsige mærkbart.

Men det er det åbenbart. "Warum soll man es einfach machen, wenn man es schwierig machen kann", som et gammelt tysk ordsprog siger.

Også i andre erhvervsgrupper finder man sådanne balanceproblemer: sygeplejersker, lærere, socialrådgivere og blandt politiets personale. Ulighed er ikke nødvendigvis problemer som knytter an til den landsdækkende geografi. I skrivende stund (ultimo maj), oplyser politiet at man overvejer at give et større tillæg til politifolk som vil tage til grænsen eller København for at arbejde.

3. Del. Finale.

Er denne opgave mon en opera i 3 akter. Med en første akt hvor den store kærlighed besværges. En anden akt hvor svig og bedrag æder kærligheden op, for til sidst at ende med døden i tredje akt? Eller er det mon en operette, hvor forløbet er nærmest omvendt, hvor de elskende får hinanden til sidst? Eller er det slet og ret en sæbeopera, hvor det eneste man kan håbe på er et velfortjent grin undervejs?

10. Sammenfatning og forslag.

Afslutningsvis opregnes en række allerede omtalte forslag der realøkonomisk set uden meromkostninger for det offentlige vil kunne realiseres.

Centraliseringen.

Den grundlæggende præmis for centraliseringen af Danmark siden årtusindeskiftet var et formodet økonomisk potentiale. Det eneste, der talte i overvejelserne forud for kommunesammenlægningen og de statslige centraliseringer, var det direkte rationale i størrelsen af sygehuse, rets- og politikredse, gymnasier, seminarier, folkeskoler og andre uddannelser. Det vi i daglig tale kalder stordriftsfordele.

Udgiften pr. indbygger eller produktionsenhed måtte forventes at falde, når kommunal administration, politistationer, sygehuse, skattekontorer, gymnasier, folkeskoler, seminarier, højere læreanstalter, kaserner og andet blev slået sammen til samdrift under fælles ledelse.

Det er særdeles tvivlsomt om denne præmis holder. Af flere grunde.

1. Den samlede beskæftigelse i offentlig administration, undervisning og sundhed, er siden 2003 steget fra 826.000 til 843.000 i 2007 (første år i de sammenlagte kommuner) og videre til 871.000 i 2013. Statistisk 10års-oversigt 2015, side 39.

På grund af omfordelinger af opgaverne mellem stat, kommuner og amterne/regionerne, lader tallene sig ikke meningsfuldt splitte op på

forvaltningssektorer. Så der er bestemt mulighed for fortolkninger. Én kunne være, at den evige sang om nedskæringer måske ikke holder overalt når sektorerne vurderes under et.

En anden, og antagelig mere sandsynlig forklaring, kunne være, at der meget vel kan være blevet færre såkaldte varme hænder til fordel for flere ”rulleskema-drenge” og andet godtfolk fra ”den udbyttende klasse”. Ikke siden Sovjetunionens dage, har verden oplevet så meget bureaukrati og kontrol som vi ser i dag, og ikke bare i Danmark. Det er dræbende for enhver udvikling af samfund.

En gammel, for længst afdød borgmester i Hanstholm afgjorde dilemmaet på denne jyske måde: ”Vi gør’et så lovli’ som mu’lig, men æl’s ætter vor egen hov’d, for æ ska’ jo å ka du.”

2. En nødvendig supplerende vurdering af det økonomiske rationale i centraliseringen ville, for undertegnede, også indebære en ny undersøgelse af spørgsmålet om værdien af at bevare den eksisterende infrastruktur i yderområderne. Det har der antagelig ikke været regnet på siden Landsplanudvalgets rapport fra 1971. Her er stof til overvejelse og opdatering i en evt. ny undersøgelse.

3. Samt endelig fordi de bærende erhverv i Danmark er eksportvirksomhederne, der næsten alle befinder i de små og mellemstore byer vest for Valby Bakke. De og deres borgere skal om nogen kunne modtage den offentlige service der hvor virksomhederne er beliggende og bosætningen befinder sig. En sådan prioritering af den danske geografi, f.eks. i henseende til trafikinvesteringer, vil nok være politisk aldeles ukorrekt, men den er nødvendig. Fuldstændig som på sygehusene, hvor det i dag nærmest er forbudt at foretage økonomiske prioriteringer, jfr. debatten om kostbar dyr medicin.

Der bør vedtages en lov om at gennemføre en landsdelsvurdering, indeholdende såvel de direkte som de indirekte virkninger af alle beslutninger vedrørende investeringer, organisation og administration, af alle relevante lovforslag, forinden de forelægges Folketinget til beslutning. Nogenlunde som foreslået af Kaare Dybvad i sin ovennævnte bog ”Udkantsmyten”.

Den sociale balance.

Ingen regering kan statsfinansielt løse den demografiske udfordring der ligger i, at antallet af ældre, de store årgange fra efterkrigstiden, vil stige betragteligt, samtidig med at middellevetiden også stiger, uden samtidig at overveje om det velfærdssystem, som vi har opbygget, er hensigtsmæssigt og ikke mindst retfærdigt. Al erfaring tilsiger at sådanne problemer rammer hårdere i yderområderne end de store byområder.

Problemet forstærkes af de stærkt stigende migrantstrømme, som antagelig vil vare ved i ganske mange år endnu. Poul Christian Mathissen professor em. i befolkningsstatistik oplyser i en artikel i JP den 11. januar 2015 (altså før de seneste migrantstrømme), at alene Afrika, der i dag har en befolkning på ca. 1 mia. mennesker, i 2030 vil have ca. 1½ mia. mennesker og ca. 2½ mia. i 2050.

”Hvad vi har set af migration indtil nu, er som et skvulp i vandkanten i forhold til tsunamier, som vil komme.” Det må man sige at udviklingen har givet ham ret i.

Vi er nødt til at sige det højt. Danmark har ikke råd til at give næsten lige høj velfærd til alle befolkningsgrupper. Den skal gives til de værdigt trængende som kommunisterne sagde i sin tid, da de, som det eneste parti i Folketinget, stemte imod folkepension –til alle. Socialpolitikken skal gøres social. Men det er der i dag intet parti i Folketinget som er med på.

Sågar Anders Samuelsen fra Liberal Alliance forsvarede i et interview tingenes tilstand med ordene. ”Ja men de rige skal da også have, for de har jo frem for nogen bidraget”. Skal det virkelig være den første præmis i socialpolitik? Så er sammenhængskraften jo nærmest ikke-eksisterende.

Et godt eksempel er børnepenge til alle, skønt børnefamilier statistisk set er, og i årevis har været, så langt de bedst tjenende og bedst uddannede. Disse penge skal forbeholdes de værdigt trængende børn. Hvis alle skal have del i velfærden, svigter vi de svageste i samfundet.

Arbejdsmarked og undervisning.

Det ville være et stærkt signal at sende til hele befolkningen, at man generelt er indstillet på at gennemføre løndifferentiering mellem landsdelene afhængig af udbud og efterspørgsel af arbejdskraft.

Denne foranstaltning behøver, som allerede nævnt, ikke at koste hvis man udviser tilsvarende løntilbageholdenhed i områder med overskud af arbejdskraft.

Taxametersystemet på gymnasier og universiteter bør afskaffes. Det har, med appel til honnorte ambitioner, forvredet uddannelsessystemet og bidraget til at sænke det faglige niveau. Risikoen for at dumpe skal genindføres, og det harmonerer ikke med taxametersystemet.

Både de lange og de mellemlange uddannelsers bevillinger, og dermed kapacitet, bør i stedet vurderes i forhold til de færdiguddannedes beskæftigelsesgrad.

SU-systemet skal reformeres således at støtten fortrinsvis gives som lån, der skal tilbagebetales og forrentes efter studierne over en aftalt periode.

Regering og kommuner burde være indstillet på at revurdere behovene for praktikpladser. Virksomhederne bør have mulighed for at bidrage mere hertil, såvel økonomisk som administrativt efter kommunernes egen bestemmelse. Det bliver så langt det billigste, fordi en god borgmester kender sine virksomheder. Og mange af de berørte virksomheder, især i yderområderne, vil selvfølgelig gerne medvirke hertil – også uden modydelser. Det handler jo om deres egen overlevelse på sigt. Det kan en borgmester snildt forhandle på plads. Det er i hvert fald lettere end i en trepartsforhandling på statsministerniveau.

AMU-systemet er en vigtig del af efteruddannelse af såvel faglærte som ufaglærte, ikke mindst for de områder, hvor de vareproducerende erhverv befinder sig. Det bør understøttes og videreudvikles bedst muligt i et samarbejde mellem kommune og virksomhed.

De kommunale arbejdsmarkedskontorer, der har til opgave at finde job til ledige, fungerer ikke lige godt overalt i landet. For mange får ikke et job og ender på kontanthjælp. Jobcentrene bør i højere grad overveje at gribe deres opgave an som et privat konsulentfirma ville gøre det, der på vegne af en virksomhed påtager sig at finde den helt rigtige medarbejder til et bestemt job. Altså en mere efterspørgselsorienteret tilgang til arbejdsmarkedet. Det betyder antagelig at en række socialrådgivere skal erstattes med personer der har erfaringer med, og især et solidt kendskab til, det lokale erhvervsliv.

Pointen er at sikre sig kendskab til og henvendelser fra virksomheder som mangler arbejdskraft, således at det bliver almindeligt accepteret også at formidle jobskifte, som ikke har sin årsag i konkret ledighed. Det ville i væsentlig grad bidrage til at øge fleksibiliteten i arbejdsformidlingen, frem for som i dag at sidde mere passivt og vente på sine kunder/klienter, og først derefter at handle.

Det bør også være muligt at beslutte at genoprette et uddannelsessted. Jeg mener, kan man beslutte at nedlægge et uddannelsessted, kan man selvfølgelig også gøre det modsatte. Et gymnasium eller et seminarium behøver ikke overalt at være på 600 elever eller mere, specielt ikke i yderområderne.

De ikke-broforbundne øers unge, skal efter 9. klasse have mulighed for gratis ophold og transport til et uddannelsessted, hvis de ønsker det, såfremt transporttiden overstiger én time dagligt hver vej.

Den udflytning af statslige arbejdspladser som regeringen har besluttet, skal fortsættes en rum tid endnu. Men gerne planlægges lidt bedre. ”Vi kan ikke flytte selve ministerierne, fordi ministres første og sidste opgave er at betjene Folketinget. Men vi kan flytte alt andet, styrelser, direktorater og de statslige virksomheder så meget vi lyster.” Citat af tidligere kulturminister Marianne Jelved på kulturmødet på Mors i 2014.

Forslaget må derfor være, at provinsen som sådan får sin, i forhold til befolkningstallet, så nogenlunde relative andel af de statslige arbejdspladser. Men med bemærkning, at mange statslige arbejdspladser

allerede er fordelt på denne måde, og at mange nødvendigvis skal placeres i bestemte områder, som f.eks. politi og militær.

Og lad os ikke glemme Slesvig Tekniske Højskole som et dansk-tysk erhvervssamarbejde og regionssamarbejde. Gerne som en selvejende institution med egen bestyrelse. Så vidt muligt med både dansk og tysk kapital, offentlig så vel som privat finansiering og gerne støttet af EU, grænseoverskridende som det er.

Trafikinvesteringer.

Det er virksomhedernes behov for varetransport, herunder transport over grænserne og de ansattes behov for bekvem og nem transport til og fra arbejde, som bør være udslagsgivende for vore trafikinvesteringer.

Varetransporten er i højere grad nord-sydgående end øst-vest gående. Man bør revurdere trafikplanlægningen i Danmark, og gerne under den synsvinkel at trafikplanlægning er og skal være både økonomiske og udviklingsfremmende. I trafikmålinger burde lastbiler tælle seks-dobbelt.

Transport til og fra vore ikke-brobetjente øer bør være lige så frie som til de øer hvor der er broer, og som disse mennesker jo også har været med til at betale.

Øresundsbroen og Storebæltsbroen bør man også kunne køre frit over uden betaling. Den samfundsmæssige nytte af den heraf følgende mertrafik vil klart overstige meromkostningerne, der er ganske rudimentære. Jo mere broen bruges desto bedre forrenter den sig samfundsmæssigt, uanset om den er gratis eller ej. Og aktuelt vil især Københavnsområdet få etableret en økonomisk "overtryksventil" til det svenske arbejdsmarked og boligmarked. Sverige er på både eksportsiden og importsiden vores næststørste handelspartner.

Egnsudvikling.

Egnsudviklingsloven bør genetableres.

Ikke som en vedvarende støttemulighed, men hvor man i relation til finansieringen af konkrete investeringer og projekter i konkrete virksomheder kan støtte med især statsgaranti for lån og

investeringstilskud i kombination med finansiering fra pengeinstitutterne og egenkapital. Man skal altså også, i et vist omfang, selv have pungen op af lommen, ligesom der evt. skal kunne stilles krav om oprettelse af praktikpladser.

Og hvorfor ikke også påtage sig at formidle kontakter til professionelle private investorer. Alt i alt en mere aktiv og nuanceret tilgang til kapitalfremskaffelse, end de der eksisterer i dag til alene ”kønsneutrale” projekter.

Kommunernes tilskudssystemer.

Gennemførelsen af kommunalreformen pr. 1/1 2007 gjorde mange kommuner større, men ikke alle. Det har mindsket behovet for udligning, fordi tidligere tiders indkomstforskelle alt andet lige er blevet udjævnet. Havde det endt med kun én kommune, ville der jo ikke længere være noget ulighedsproblem, i kommunaløkonomisk forstand.

Grundlæggende er målet at reducere behovet for mellemkommunal udligning. Vedvarende støtte til en kommune bliver let en sovepude, en undskyldning for ikke at gøre nok ved egen kraft, fuldstændig som det gælder for private virksomheder. Det viser sig ved at kommunerne hver især prøver at inddrage stadig nye kriterier i udmålingen, arbejdsløse, flygtninge, børn, gamle, og meget mere, og har som regel held med det. Men grundlæggende handler det alene om at udligne indkomstforskelle.

Et forslag kunne være at nuancere støtten, således at alene de kommuner som ligger over eller under f.eks. 10% af landsgennemsnittet bliver omfattet af ordningen.

Det ville konkret betyde, at de 13 rigeste kommuner som aktuelt (2014) ligger over 10 % af landsgennemsnittet, skal finansiere tilskuddet til de 17 fattigste kommuner som aktuelt ligger under 10 % af landsgennemsnittet. De 13 kommuner har en samlet befolkning (2014) på ca. 563.000, medens de 17 kommuner har en samlet befolkning på ca. 434.000.

Det ville fritage knap 60 kommuner, herunder de befolkningsmæssigt største, fra at modtage eller afgive støtte. Herefter alene således at de fattigste skulle løftes op til landsgennemsnittet minus 10 %, betalt alene af de kommuner der ligger mere end 10% over landsgennemsnittet.

Hvor indtægtsgrænsen skal gå er selvsagt et politisk spørgsmål at afgøre. Hovedstadsudligningen bør i den grad afskaffes. Kun to kommuner i hovedstadsområdet ligger under landsgennemsnittet minus 10%. Det er Ishøj- og Brøndby kommune med tilsammen godt 38.000 indbyggere og de ligger kun beskedent under. De kan selvfølgelig betjenes af det samme udligningssystem som alle andre kommuner i Danmark.

Aktieselskabsskatten skal fordeles til kommunerne efter hoveder og ikke hoveder. Det bør overvejes at give kommunerne en større andel af denne skat, eventuelt modregnet i det ordinære statstilskud.

Planlovene.

KL's forslag er et godt forhandlingsoplæg. Regeringen har allerede vist sin vilje, bl.a. ved at overføre planlovskompetencen til Erhvervsministeriet. Medio juni 2016 er der indgået et relativt bredt forlig i Folketinget (V,A,DF,C,SF) om en ændring af planloven, og hvor især spørgsmålet om udnyttelse af vandkantsområder i bynære områder og etablering af storcentre uden for de egentlige bykerner ikke er medtaget, medens 8 års reglen for sommerhuse i realiteten foreslås ophævet. Samlet set en, efter min opfattelse, rimelig tilfredsstillende forbedring af yderområdernes situation.

Færøerne og Grønland.

Det ligger nok uden for rammerne for denne fremstilling at behandle disse landsdeles problemer, der dog næppe er mindre end vi finder dem i de sydlige landsdele.

De har selvstyre, det man kunne ønske for kommunerne på nogle områder. Og de er, især på Færøerne, intenst optaget af at der skal bo mennesker på alle deres vindblæste øer. Det er på Færøerne lykkedes indtil nu på nær to meget små øer. Men fårene græsser der stadig.

Jeg synes man skulle genoprette det tidligere ministerium for Grønland og Færøerne, men gerne i Udenrigsministeriets bygninger. Først og fremmest af respekt for disse områder og deres indbyggere, men også for at bevare og udbygge venskab og samarbejde.

Kulturen.

På Mors, som læseren efterhånden vil kende, bor der i dag ca. 20.000 mennesker. Arbejdsløsheden er relativt lav. Der er omkring 130 foreninger for børn og voksne, svarende til 160 indbyggere i gennemsnit for hver forening.

En forening har, vist ganske ulovligt, sågar forment kvinder medlemskab, i det mindste i den nuværende formands tid. Men han er indtil nu blevet genvalgt med akklamation på de årlige generalforsamlinger, hvor der sluttes af med kogt torsk, brændevin og efterfølgende kortspil. Det er kultur i øjenhøjde.

Befolkningen kender deres politikere og omvendt. Der bor og arbejder fremragende kunstnere på øen. Forfattere, malere, billedhuggere. Der er teatersal, koncertsal og andre spillesteder. De har 7 friskoler, og 4 folkeskoler og ikke mindre end 36 kirker. En energisk kunstforening. En udmærket lokalavis. Et håndboldhold i den bedste række. Og for sejlere er der aldrig en vind man ikke kan bruge til noget på Limfjorden. Man kan spille golf, gå på jagt, og fiske. Ja man kan, på vindstille dage, samle 12 østers på 12 minutter, af de flade og grønne, som koster 40 kr. pr. styk i en københavnsk fiskeforretning. Der er folkelige forlystelser tillige, både i Jesperhus og i forsamlingshusene, med revy hvor især de lokale politikere bides i. De har Kulturmødet, der samler mange mennesker, og hvortil endnu ingen kulturminister har turdet melde afbud.

Alt dette og måske mere til har de imidlertid også i Thisted og i Skive kommuner, og med sikkerhed også i langt de fleste andre udkantsområder i Danmark. Hvis man vil fællesskabet, er det til stede -og det vil langt de fleste, måske fordi det oftest er drevet frem af befolkningen selv.

I den forstand er det mit bedste indtryk, at kulturen har det godt i yderområderne, ligesom den har det i Hovedstadsområdet. Og vi deler den gerne med hinanden.

Hvad der er bekymrende, er især dette, at der for mig at se, og med stigende styrke, er ved at udvikle sig en retningsbestemt socialisering af fællesskabet, en bedrevidende politisk korrekthed som ønsker at være normdannende for vores frihed til at tænke, tale, tro og handle. Alle de der

går i små sko, fordi de har glemt hvor store fødder frie mennesker med rødder og vinger har brug for. Det er den udbytende klasse der er på spil.

Lad os derfor give Jørgen S. Dich det sidste ord: ...” de offentligt ansatte inden for den sociale sektor, de videregående uddannelser og sundhedsvæsenet. Dens magt er ikke baseret på besiddelse, men på dens evne til at skabe en forpligtigende social ideologi, der har sit udspring i en humanistisk kultur, flugten fra det legemlige arbejde og angsten for sygdom og død. Den udformes i en perfektionisme og i en samfundskritik, der varetager klassens interesse i høje lønninger, begrænset arbejdsindsats og i en voldsom ekspansion af den offentlige sektor. *Denne ekspansion overskrider på talrige områder den grænse, hvor omkostningerne bliver større end den samfundsmæssige nytte, og dermed indtræder både en social forringelse og en økonomisk udbytning af den øvrige befolkning.*” Efter min opfattelse, mere berettigede i dag end tilforn.

Tak for ordet!

Ivar Dreyer.
Den 18. juli 2016.